

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

магістр

(назва освітнього ступеня)

на
тему: «Дослідження організації діяльності публічної установи,
на прикладі Гаї Шевченківської сільської ради»

Виконала: студентка 6 курсу, групи БАм
спеціальності Публічне управління та адміністрування

281

(шифр і назва спеціальності)

_____
(підпис)

Снігинська Ю. В.
(прізвище та ініціали)

Керівник

_____
(підпис)

Гарматюк О. О.
(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

_____
(підпис)

Галушак М. П.
(прізвище та ініціали)

Рецензент

_____
(підпис)

Нагорняк Г. С.
(прізвище та ініціали)

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет економіки та менеджменту
(повна назва факультету)

Кафедра менеджменту та адміністрування
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Кирич Н. Б.
(підпис) (прізвище та ініціали)

« » 20__ р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

на здобуття освітнього ступеня _____ магістр
(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю 281, публічне управління та адміністрування
(шифр і назва спеціальності)

студенту _____ Снігинській Юлії Василівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Дослідження організації діяльності публічної установи,
на прикладі Гаї Шевченківської сільської ради»

Керівник роботи к.е.н, доц. Гарматюк Оксана Олегівна
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «__» _____ 20__ року № _____

2. Термін подання студентом завершеної роботи 22.12.2020р.

3. Вихідні дані до роботи нормативні документи Гаї Шевченківської сільської ради, штатний розпис працівників сільради, структура управління

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Теоретичні аспекти дослідження організації діяльності публічної установи

Дослідження організації діяльності Гаї Шевченківської сільської ради

Удосконалення організації діяльності Гаї Шевченківської сільської ради

Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
4.1 Охорона праці	Шерстюк Р.П., д.е.н., доцент		
4.2.Безпека в надзвичайних ситуаціях	Стручок В.С., ст.викл.		
Нормоконтроль	Галушак М.П., к.т.н., доц.		

7. Дата видачі завдання 2.10.2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ		
2	Основні засади становлення та розвитку територіальної організації публічного управління в Україні		
3	Загальні принципи організації діяльності публічної установи в умовах децентралізації влади		
4	Передумови становлення соціально-економічного розвитку сільських територій, методів і підходів його регулювання		
5	Загальна характеристика публічної діяльності сільради		
6	Аналізування бюджетних процесів у діяльності сільської території		
7	Дослідження основних чинників соціально-економічного розвитку сільської ради		
8	Обґрунтування проєкту будівництва дитячого майданчика на території села		
9	Пропозиції щодо озеленення та благоустрою подвір'я закладу дошкільної освіти Гаїв Шевченківських		
10	Рекомендації із застосування сучасних моделей професійного розвитку працівників ЦНАПу публічної установи		
11	Охорона праці сільських та селищних рад		
12	Безпека в надзвичайних ситуаціях		
13	Висновки та пропозиції		
14	Бібліографія		
15	Додатки		

Студент

_____ (підпис)

Снігинська Ю.В.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Гарматюк О. О.

_____ (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

**Тема: «Дослідження організації діяльності публічної установи,
на прикладі Гаї Шевченківської сільської ради»**

Кваліфікаційна робота магістра: 77 с., 11 рис., 9 табл., 2 додатки, 35 літературних джерел.

Об'єкт дослідження – процес організації діяльності Гаї Шевченківської сільської ради.

Мета кваліфікаційної роботи магістра – дослідити публічну діяльність та особливості роботи публічної установи – Гаї Шевченківської сільської ради, розробити теоретико-методичні та науково-практичні рекомендації щодо удосконалення організаційної діяльності публічної установи.

Методи дослідження. Для реалізації основної мети даної кваліфікаційної роботи був використаний системно-комплексний підхід із використанням таких наукових методів: монографічний, абстрактно-логічний, економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний і графічний.

Розроблено проектні рішення щодо вдосконалення організаційної діяльності Гаї Шевченківської сільської ради з метою забезпечення привабливого, комфортного та безпечного середовища на Гаї Шевченківській території.

Результати впроваджено у діяльності Гаї Шевченківської сільської ради.

Ключові слова: орган місцевого самоуправління, публічна установа, децентралізація влади, публічне управління, соціально-економічний розвиток, сільська рада, проектні рішення.

ANNOTATION

Topic: “Research of organization activity of a public organization institution on the example Gai Shevchenkivski village council”

Master’s research paper: 77 p., 11 pic., 9 tables, 2 additions, 35 literary sources.

Object of study – process of organizational activity of Gai Shevchenkivski village council.

The purpose of the qualification work – research public activity and features of work of the public institution - Gai Shevchenkivski village council, development of theoretical-methodological and scientific-practical recommendations for improvement organization activity of public institution.

Research methods. To achieve the main goal of this qualification work was used system-integrated approach using such scientific methods as: monographic, abstract-logical, economic-statistical, calculated-constructive and graphic.

Developed project solutions for improvement organizational activity of Gai Shevchenkivski village council in order to ensure attractive, comfortable and safe environment on Gai Shevchenkivski territory.

The results are implemented in the activities of Gai Shevchenkivski village council.

Keywords: local self-government, public institution, decentralization of power, public management, socio-economic development, village council, project solutions.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ УСТАНОВИ	
1.1 Основні засади становлення та розвитку територіальної організації публічного управління в Україні	12
1.2 Загальні принципи організації діяльності публічної установи в умовах децентралізації влади	15
1.3 Передумови становлення соціально-економічного розвитку сільських територій, методів і підходів його регулювання	19
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЇ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ	
2.1 Загальна характеристика публічної діяльності сільради	27
2.2 Аналізування бюджетних процесів у діяльності сільської території	33
2.3 Дослідження основних чинників соціально-економічного розвитку сільської ради	39
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЇ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ	
3.1 Обґрунтування проєкту будівництва дитячого майданчика на території села	48
3.2 Пропозиції щодо озеленення та благоустрою території закладу дошкільної освіти Гаїв Шевченківських	54
3.3 Рекомендації із застосування сучасних моделей професійного розвитку працівників ЦНАПу публічної установи	58
РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	

4.1 Охорона праці сільських та селищних рад	64
4.2 Безпека в надзвичайних ситуаціях	67
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	70
БІБЛІОГРАФІЯ	73
ДОДАТКИ	77

ВСТУП

Актуальність теми. Діюча система публічного управління у зв'язку зі зниженням її ефективності за рахунок дисфункціональності та відсутності повного набору елементів використовуваного інструментарію, сприяє виникненню монополії на процедури прийняття та реалізації управлінських рішень, а також надання державних послуг, що призводить до розвитку основного протиріччя управління. У сучасних умовах удосконалення організації діяльності, оптимізація системи управління можлива через посилення її публічного характеру, мета якого – створення умов для забезпечення ефективної взаємодії сукупності спеціалізованих суб'єктів і застосування комплексу управлінських впливів, що забезпечують ефективне існування соціуму у межах визначеної території.

Аналіз основного протиріччя сучасного публічного управління дозволило виділити похідні від такого протиріччя, загострення яких відбувається в умовах застосування сучасних комп'ютерних технологій і програмного забезпечення, а також протиріччя, які можуть виникнути у процесі функціонування органу виконавчої влади. У зв'язку з тим, що існування виділених протиріччя не сприяє розвитку таким діючим інструментам публічного управління як публічний аудит, то в якості альтернативного варіанту нами пропонується використання інструментарію ефективної організації діяльності публічної установи.

Дослідження системи публічного управління показало, що залучення інтелектуального ресурсу населення у процес вирішення суспільно значимих завдань спричиняє до посилення публічного характеру управління. У роботі розроблено процес публічного управління на основі використання знаннєвого ресурсу учасників публічного процесу, відповідно до якого ефективність функціонування виділених нами підсистем можуть бути оцінені з використанням запропонованих певних характеристик, що в сукупності дозволить підвищити результативність функціонування всієї системи публічного управління учасників публічного процесу.

Сучасними українськими науковцями у галузі публічного управління сформовано комплекс теоретичних напрацювань В. Д. Бакуменка, М. М. Білінської, Т.О. Буренко, В. М. Вакуленка, О. І. Васильєвої, Н. В. Васильєвої, К. О. Ващенко, О. С. Власюка, П. В. Ворони, О.О.Гарматюк, В. А. Гошовської, І. О. Дегтярьової, І. О. Драгана, І. О.Дробота, О. С.Ігнатенка, Д. В. Карамішева, В. М. Князева, В. С. Колтун, Н. П. Кризини, В. С. Куйбиди, О. Ю. Лебединської, Т. О. Лукіної, В. В. Мамонової, А. В. Мерзляк.

Незважаючи на широкий спектр досліджень проблем публічного управління, питанням удосконалювання організації діяльності його системи за допомогою впровадження сучасного інструментарію з врахуванням передового закордонного досвіду та української практики, розвитку системи управління знаннями належної уваги не приділялося, як і залученню інтелектуального потенціалу населення для ефективного прийняття рішень по суспільно значимих завданнях. Дана обставина визначила вибір теми, постановку мети й формулювання завдань магістерського дослідження.

Усе вищевикладене дозволяє зробити висновок про актуальність обраної теми дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи магістра – дослідити публічну діяльність та особливості роботи публічної установи – Гаї Шевченківської сільської ради, розробити теоретико-методичні та науково-практичні рекомендації щодо удосконалення організаційної діяльності публічної установи.

Для дослідження поставленої мети необхідно виконати наступні **завдання**:

- дослідити теоретичні аспекти діяльності публічної установи, а також розкрити основні засади становлення та розвитку територіальної організації публічного управління в Україні;

- визначити загальні принципи організації діяльності публічної установи в умовах децентралізації влади й розкрити етимологічну сутність та передумови становлення теорії соціально-економічного розвитку сільських територій;

- провести оцінку організації діяльності Гаї Шевченківської сільської ради та представити її загальну характеристику публічної діяльності;

- дослідити основні чинники соціально-економічного розвитку Гаї Шевченківської сільської ради;
- здійснити обґрунтування проекту будівництва дитячого майданчика та території Гаї Шевченківської громади;
- рекомендувати здійснення робіт з озеленення та благоустрою подвір'я закладу дошкільної освіти села Гаїв Шевченківських;
- розробити рекомендації щодо застосування в кадрових процесах ЦНАПу Гаїв Шевченківських моделі “Піраміда інтелектуальних домінант” публічного працівника з надання адміністративних послуг.

Об'єктом дослідження є процеси організаційної діяльності Гаї Шевченківської сільської ради.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та практичних положень із розробки та рекомендацій заходів з удосконалення організації діяльності публічної установи – органу місцевого урядування.

Методи дослідження. Для реалізації основної мети даної кваліфікаційної роботи був використаний системно-комплексний підхід із використанням таких наукових методів: монографічний, абстрактно-логічний, економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний і графічний.

Інформаційна база дослідження. Інформаційно-емпіричною базою дослідження послужили наукові праці теоретичного та методичного характеру як вітчизняних, так і зарубіжних вчених і фахівців у галузі стратегічного та публічного управління, теорії і практики прийняття управлінських рішень, пов'язані з формуванням стратегії розвитку держави (регіону, міста), розробкою державних програм і їх адаптації на регіональному та місцевому рівнях управління.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у формуванні теоретико-методичних положень та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційної діяльності Гаї Шевченківської сільської ради з метою забезпечення привабливого, комфортного та безпечного середовища на території Гаї Шевченківської громади.

Апробація результатів роботи та публікації. Основні положення

кваліфікаційної роботи доповідались та отримали позитивну оцінку на конференціях: VIII Всеукраїнській науково-практичній конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка Чумаченка М.Г.: «Інновації аспекти управління, виробництва, сфери обслуговування» (м. Тернопіль, 28 березня 2019 року) та Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України». (м. Чортків, 14-15 листопада 2019).

Структура й обсяг кваліфікаційної роботи магістра. Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, бібліографії, додатків. Загальний обсяг роботи – 77 сторінок, вона містить 9 таблиць і 11 рисунків, бібліографію з 35 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ УСТАНОВИ

1.1 Основні засади становлення та розвитку територіальної організації публічного управління в Україні

Розвиток територіальної організації влади в Україні зазнавав постійних трансформацій у різні епохи. Землі сучасної України тривалий час належали різним державам, адміністративній устрій, система управління й територіальна організація влади яких частково відрізнялася один від одного. В умовах бездержавності, народ України в усі часи важко сприймав центральну владу, яка була нав'язана і виступала у якості “зовнішнього чинника”, у той час, як саме локальна територіальна громада виконувала роль ідентифікатора самоорганізації українців, тому особливу роль відіграє саме розвиток прототипу місцевого самоврядування в історико-географічній ретроспективі. На сьогодні існують різноманітні підходи до трактування природи місцевого самоврядування у категоріально-понятійному апараті та теорій. Можна виділити дві ключові теорії: господарську та державницьку. “Господарські” теорії просувають ідею, що сутність місцевого самоврядування має господарський характер, а не ґрунтується на політичній природі.

Прихильники “державницьких” теорій місцевого самоврядування, наполягають що концепція неполітичної природи місцевого самоврядування є хибною, та акцентують увагу на обґрунтуванні того, що місцеве самоврядування – це державна влада особливого роду, публічна влада, яка існує поряд з державною. Даний підхід, з одного боку, визнавав специфічні особливості місцевого самоврядування, сформульовані в його ознаках, з іншого боку – констатував його загальну правову природу з на ряду з державою.

На основі аналізування системи взаємозв'язків владних відносин різних ієрархічних адміністративно-територіальних рівнів була розроблена періодизація

розвитку територіальної організації влади з акцентом на специфіку адміністративно-територіальних утворень та розвиток місцевого самоврядування чи самоорганізації населення. Таким чином, було визначено 7 етапів трансформації системи територіальної організації влади, а саме: князівський, шляхетський, козацький, губернсько-округовий, період активних трансформацій, радянський-обласний, пострадянський (рис. 1.1).

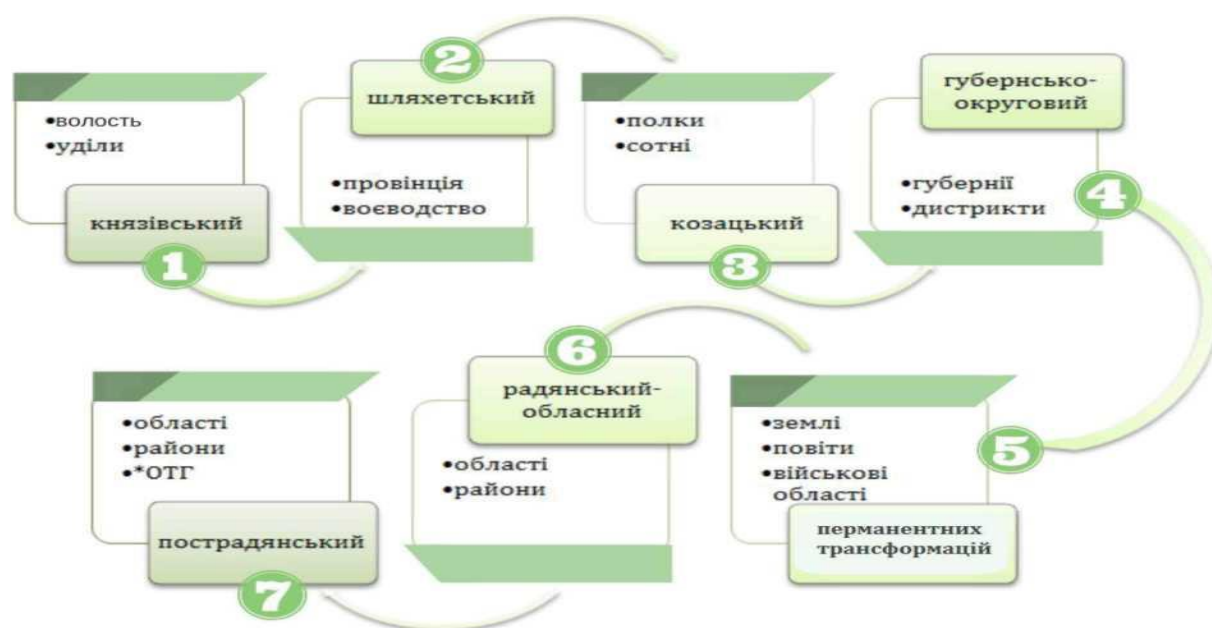

Рисунок 1.1 – Етапи трансформації територіальної організації влади в Україні (сформовано автором)

Світовий досвід показує, що ефективне управління, динамічний розвиток держав, регіонів та громад неможливо у довготривалому часі забезпечити без децентралізації державної влади і формування спроможного місцевого самоврядування. Надмірна централізація влади веде не тільки до прорахунків у розвитку всієї території держави, але й не дає змоги уряду займатись стратегічними питаннями розвитку, оскільки його повсякденною роботою стає вирішення тисяч проблем по всій території держави.

Основою соціального добробуту за А. Пігу є економічний добробут – кількість задоволення, виражена в грошовому еквіваленті. Економіка добробуту здебільшого складається з оцінних суджень, що не можна або дуже проблематично перевірити емпіричними методами [15].

Економічний добробут не слід зіставляти із загальним добробутом, адже він не враховує таких елементів суспільних відносин серед яких навколишнє середовище, взаємовідносини між людьми, якість життя, безпека життя тощо.

Оптимум добробуту за А. Пігу досягається лише за умови прямого державного втручання у механізм використання ресурсів і розподілу доходів. Форма такого втручання в економіку передбачає державний контроль над цінами та обсягами випуску продукції [15].

Опосередковано державне втручання здійснюється через використання податків і субсидій як інструментів регулювання економіки. За умов вільної конкуренції достатньо опосередкованих методів, тоді як з посиленням позицій монополій у економічних відносинах виникає необхідність прямого втручання держави.

Проблема управління розвитком сільських територій у напрямі забезпечення сталості може бути досліджена за підходами Е. Остром щодо вирішення найбільш важких та спірних проблем позитивної політичної економії – яким чином так організувати використання спільних ресурсів, щоб уникнути і надмірного споживання, і адміністративних витрат [34]. Вважаємо сільські території спільним ресурсом, що використовується та послуги якого споживаються як місцевими сільськими громадами, так і зовнішніми суб'єктами. Під терміном "спільний ресурс" слід розуміти природну або штучну ресурсну систему, яка є достатньо великою, щоб зробити дорогим (але не неможливим) усунення потенційних вигодонабувачів від отримання вигоди від її використання.

Нині ні держава, ні ринок виявилися неспроможними в довгостроковій перспективі забезпечити продуктивне використання систем природних ресурсів. Проте існують випадки, коли громади покладаються на особливі інституції, і керують деякими системами природних ресурсів достатньо успішно протягом тривалого часу. Проте не встановлено, а відтак не узагальнено, чому деякі інституції спрацьовують в одних випадках і виявляються нежиттєздатними в інших.

Сталий розвиток сільських територій, за підходами Е. Остром до керування спільним, слід вбачати у розробленні досконаліших інструментів для ідентифікації можливостей і обмежень органів самоврядування у регулюванні суспільних відносин щодо ресурсів сільських територій.

1.2 Загальні принципи організації діяльності публічної установи в умовах децентралізації влади

Європейський досвід визнає децентралізацію влади, як ключовий елемент різноаспектної реформи державного управління. Підґрунтям ефективної діяльності місцевого самоврядування як реального суб'єкта управління є наявність певної свободи прийняття стратегічних та оперативних рішень стосовно розвитку територіального утворення. Співвідношення свободи, обмежень і відповідальності місцевого самоврядування пов'язано, перш за все, з раціональністю вирішення питань централізації-децентралізації управління в державі. Проблема ролі, повноважень та прав місцевого самоврядування, взаємодії його з державним управлінням належить до вузлових системних проблем державного устрою... І вирішується вона на будь-якому рівні ієрархії управління з великими труднощами, тому що пов'язана, по суті, з розподілом влади [20, 27].

Термін «децентралізація» (від лат. de – відміна, centralis – серединний) має визначення «відхід від центру». Інше трактування децентралізації – це передача «...прав на прийняття рішень органам, які ієрархічно не підпорядковуються центральним органам влади...» [30, с. 35].

Ще один автор відзначає, що здійснення процесів децентралізації – перенесення центру тяжіння адміністративної влади зі столиці на околиці, з центральних міст – у невеликі громади, які колегіально вирішують питання забезпечення їх життєдіяльності [31]. Зазначається, що децентралізація поширюються, насамперед, на сферу місцевого самоврядування і здійснюються на основі наступних принципів: вільне самоврядування громади; законодавче делегування певних повноважень держави громаді; забезпечення реалізації

делегованих повноважень фінансовими і людськими ресурсами та юридичними гарантіями; нових партнерських відносин між державою та громадами.

Децентралізація – це доволі складний та неоднорідний та тривалий у часі процес, який можливо розглядати у горизонтальній та вертикальній ретроспективі. Якщо мова йде про горизонтальний розріз, то у даному випадку ключовим є територіальний аспект, у вертикальному – ієрархічний. Якщо мова йде про територіальний аспект, то мається на увазі перехід влади від міст-центрів до адміністративно-територіальних одиниць нижчого рівня або ж до об'єднаних територіальних громад. У будь-якому випадку цей процес тісно пов'язаний з адміністративно-територіальним устроєм базового чи субрегіонального рівня.

Неузгодженості стають негативними факторами для розвитку ієрархічної структури територіальної організації влади, яка виражається у формі занепаду адміністративно-територіальної одиниці певного рівня. Ця проблема поставила питання про децентралізацію влади і розширення повноважень місцевого урядування. Варто зазначити, що дослідження регіонального виміру публічної влади в Україні не можливі без досконалого вивчення її територіальної організації. З позиції суспільно-географічних досліджень пропонується розглядати організацію влади на певній території, як систему галузево-ієрархічної взаємодії видів та форм влади у межах певного чітко визначеного просторового поля.

Органи державного управління всіх рівнів виконують наступні функції:

- розробляють стратегічні програми розвитку господарства країни і її регіонів, а також фінансування;
- координують науково-технічні та структурно-інвестиційні територіальні програми (проекти);
- здійснюють фінансово-кредитне регулювання грошового обігу;
- підтримують на певному рівні роздрібні ціни;
- гарантують населенню регіону прожитковий мінімум та необхідну соціальну захищеність;
- розробляють ефективну систему заходів щодо захисту громадян, підприємств й організацій від стихійного лиха (повеней, лісових пожеж,

землетрусів і техногенних аварій, виробничих аварій), вирішують актуальні соціальні, культурні й екологічні проблеми;

- представляють інтереси України та її регіонів у міжнародних економічних відносинах.

У компетенцію регіональних органів державного управління входять:

- розроблення стратегії та тактики розвитку і розміщення трудових ресурсів;
- розроблення, затвердження й реалізація соціальних, економічних, екологічних і науково-технічних програм загальнодержавного та регіонального значення;

- координування внутрішніх регіональних виробничих зв'язків;

- стимулювання формування та розвитку міжгалузевих структур, регіональних і міжрегіональних кластерів, особливих економічних зон, технопарків, бізнес-інкубаторів тощо;

- визначення територій випереджального розвитку, регіональних і міжрегіональних кластерів, особливих економічних зон для розміщення нових виробничих об'єктів;

- контролюють стан навколишнього середовища та природокористування, регулюють внутрішню обласну міграцію населення тощо.

На систему державного управління регіоном покладають:

- планування та контроль міжрайонного розподілу частини матеріально-технічних ресурсів і лімітів централізованих капітальних вкладень, а також регулювання міжрайонного та міжнародного товарообміну;

- стимулювання нових госпрозрахункових процесів, зокрема бірж: товари, що здійснюють операції із засобами виробництва й оптової торгівлі предметами праці; фондів, що організують випуск і куплю-продаж цінних паперів, продаж кредитних ресурсів, ліцензій на право використання землі та природних ресурсів, інші операції на фінансовому ринку; центри зайнятості населення (біржі праці), які надають послуги не лише пошуку роботи для безробітних відповідно до рівня їх кваліфікації та бажання, але й в управлінні процесами їх підготовки та перепідготовки.

Міські та районні органи місцевого самоврядування вирішують усі питання

місцевого значення, пов'язані із забезпеченням умов нормальної життєдіяльності населення, у тому числі, здійснюють управління соціальною сферою муніципальних утворень (розвиток інфраструктурних об'єктів і містобудування, організацію охорони здоров'я та культури, освіти та правопорядку). Важливим для місцевих органів управління є розширення факторів економічного впливу (місцеві податки та пільги, штрафні санкції тощо).

У випадку, коли ресурси знаходяться у використанні багатьох осіб, тобто відсутні чітко визначені індивідуальні права власності на ресурси – економісти часто вважають їх придатними для експлуатації лише тоді, коли проблема надмірного споживання вирішується або шляхом приватизації, або застосуванням зовнішнього примусу. Е. Остром довела, що можливо спроектувати і втілити у життя стабільні інститути самоврядування за умови забезпечення фінансової стабільності, довіри та контролю. У проектуванні таких інститутів самоврядування враховуються не тільки фізичні властивості ресурсних систем, але й інституціональне забезпечення регулювання доступу до них та використання, типи взаємодій та типи отриманих результатів.

Критеріями для проектування інститутів самоврядування є:

- структура системи ресурсу;
- характерні риси та поведінка користувачів ресурсу;
- правила діяльності та взаємодії користувачів ресурсу;
- результати поведінки користувачів ресурсу.

Положення "трагедія спільного" описує ситуацію, що призводить до деградації навколишнього середовища, коли багато людей разом використовують дефіцитний ресурс. "Трагедія спільного" використовується для опису суспільних проблем різного характеру.

Загальна ідея вказаних концепцій – мотивація індивідуумів, які разом використовують спільні ресурси, у напрямі пошуку ефективної форми управління та керування власними спільними ресурсами. Проте існує загроза метафоричного застосування таких концепцій як основи розроблення політичних стратегій,

насамперед, у зв'язку з емпіричним характером прийнятих у моделях обмежень [34, с.67].

Традиційно для запобігання трагедії спільного центральні органи влади уповноважують контролювати більшість систем природних ресурсів. Ресурси у спільній власності вимагають державного контролю для досягнення економічної ефективності як результату їхнього розвитку.

Необхідність централізованого регулювання висуває певні вимоги щодо структурованості центрального органу, рівня та змісту його повноважень, обмежень до цих повноважень та ступеню їх збереження, порядку та форми отримання інформації, порядку відбору та мотивації до роботи його агентів, форми та змісту проведення моніторингу, системи нагород або санкцій.

Встановлення права приватної власності також висуває певні вимоги щодо визначення сукупності прав, характеристик товарів, порядку оплати та відповідальності за усунення не власників від доступу, вирішення конфліктів щодо обмеження прав та інтересів правовласників щодо користування певними видами ресурсів.

1.3 Передумови становлення соціально-економічного розвитку сільських територій, методів і підходів його регулювання

Завдання самоорганізації як самоврядування сільських територій полягає у дослідженні, яким засобами та механізмами група осіб у ситуації взаємної залежності може зорганізуватися і самокеруватися для тривалого отримання спільної вигоди, незважаючи на особливості спільних ресурсів, можливості ухилянь чи інших опортуністичних дій; яким чином зовні можна впливати на підвищення вірогідності первісної самоорганізації, розширення здатності громади тривалий час підтримувати самоорганізацію, або підвищення потенціалу самоорганізації для вирішення проблем спільних ресурсів без зовнішнього втручання.

У цілому М. Тодаро на основі емпіричних досліджень виділяє 10 ключових елементів стратегії економічного розвитку в частині міграції та зайнятості: створення економічної рівноваги між містом і селом, розширення малого підприємництва і трудомісткого виробництва, усунення спотворення в цінах факторів виробництв, вибір відповідних трудомістких технологій у виробництві, модифікація прямої залежності між системою освіти і зайнятістю, зниження темпів зростання населення, децентралізація влади в містах і районах у частині прискореної допомоги населенню, мобілізація невикористаних можливостей для міської динаміки, заходи щодо потреб жителів, що живуть в крайньому ступені бідності, в умовах міських нетрів, прогнозування та сприяння розміщенню кліматичних» мігрантів [35].

Соціально-економічний розвиток сільських територій регулюється за допомогою комплексу заходів та дій, які спрямовані на впровадження та коректування основних соціально-економічних процесів: рівномірне нарощування позитивних соціальних показників життєвого рівня населення, освіченості, здоров'я у повній відповідності з економічним й екологічним розвитком певної території (рис. 1.2).

При цьому важлива увага повинна також приділятися формуванню необхідності самоорганізації регіонального та місцевого рівнів управління на основі консолідації і максимально ефективного використання внутрішніх ресурсів, а також потенційних можливостей міжрегіональної взаємодії на всіх рівнях з метою якісного поліпшення інвестиційної, інноваційної та соціальної привабливості територій, переходу їх до самодостатності і самостійності в розв'язанні найактуальніших завдань соціально-економічного розвитку сільських територій.

За таким визначенням, відносини у системі розвитку сільських територій формуються на рівні державно-приватного партнерства. Підприємницькі структури, які діють на території, взаємодіють з державними інституціями, фінансово-кредитними, інвесторами, постачальниками, збутовими закладами, активно співпрацюють для досягнення спільної мети соціально-економічного

Рисунок 1.2 – Регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій (складено автором)

розвитку певної території.

Для створення умов, що сприяють соціально-економічному розвитку сільських територій необхідно ввести значні корективи в національну та міжнародну сільськогосподарську, екологічну та макроекономічну політику як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються.

Основна увага для забезпечення розвитку має приділятися збереженню та нарощуванню потенціалу найбільш родючих сільськогосподарських земель для задоволення потреб зростаючого населення. Поряд із цим існує також необхідність у збереженні та відновленні природних ресурсів і на землях з меншим потенціалом з метою підтримки антропогенного навантаження на стійкому рівні.

Основними інструментами є політичні та аграрні реформи, широка участь

зацікавлених осіб, диверсифікація доходу, збереження земель і більш раціональне використання ресурсів. Успіх значною мірою залежатиме від активної участі сільського населення, національних урядів, приватного сектору та міжнародного співробітництва.

Комісія зі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй визначила дванадцять пріоритетних напрямів діяльності сільського господарства як галузі економіки[3].

Згідно із такими пріоритетами, сутність концепції соціально-економічного розвитку територій сільських громад полягає у наступному.

Під час аналізу і планування сталої сільськогосподарської політики необхідно формувати реальні та функціональні середньо- і довгострокові плани й програми, оперативні багатосекторальні плани, програми і директивні заходи, включаючи програми і заходи щодо зміцнення сталого виробництва продовольства і продовольчої безпеки, з подальшим розробленням заходів підтримки та контролю їх виконання.

Для прийняття обґрунтованих політичних рішень у галузі міжнародної торгівлі і потоків капіталу необхідно також докладати зусиль для подолання нерозуміння того, що секторальна і макроекономічна політика може бути пов'язана з певними екологічними витратами, що поставить під загрозу завдання забезпечення сталості; браку навичок і досвіду, необхідних для обліку аспектів сталості при розробці політики і програм; неадекватності інструментів аналізу та моніторингу прийнятих управлінських рішень.

Державна політика управління сільськими господарствами та сільськими територіями та їх розвитком на засадах сталості передбачає:

- забезпечення продовольчої безпеки, зокрема, адекватного рівня і стабільності поставок продовольства, а також доступу до продуктів харчування всіх домашніх господарств;
- включення до національної та регіональної сільськогосподарської політики аспектів, що стосуються зовнішньої торгівлі, політики ціноутворення, політики у сфері обмінних курсів, сільськогосподарських субсидій і податків, а також

організації регіональної економічної інтеграції;

- земельної політики щодо систем землеволодіння і права власності на основі належного визнання мінімального розміру земельної ділянки, що дозволяє забезпечити виробництво, і перешкоджати необґрунтованій фрагментації;

- врахування демографічних тенденцій та руху населення;

- розроблення та передача сталої сільськогосподарської технології; підтримка національних і регіональних систем раннього попередження диспаритету і контролю стану попиту і пропозиції в галузі продовольства, факторів, що впливають на доступ домашніх господарств до продуктів харчування;

- заходів та механізмів вдосконалення методів збирання врожаю, зберігання, обробки, розподілу і збуту продукції;

- розробка й реалізація комплексних сільськогосподарських проектів, раціональне використання пасовищних угідь, лісів та дикої природи;

- стимулювання соціально-економічних досліджень і політики, спрямованої на заохочення сталої сільськогосподарського розвитку, особливо на територіях із вразливими екосистемами і густонаселених районах тощо.

Політика соціально-економічного розвитку сільських територій має передбачати заходи забезпечення участі населення та сприяння розвитку людських ресурсів в інтересах сталої ведення сільського господарства шляхом встановлення зв'язків між політикою і комплексним використанням ресурсів. Чим вищий ступінь контролю громади над ресурсами, тим більшими будуть стимули для розвитку людських ресурсів. Існує потреба у сприянні самозабезпеченості і співробітництва, надання інформації та підтримки громад-користувачів, особливо щодо трансформації практики управління, інституціональні зміни у використанні ресурсів (права і обов'язки, пов'язані з використанням землі, води і лісів, функціонування ринків, ціни і доступом до інформації, капіталу та ресурсів).

Зміцнення і розвиток управління та внутрішнього потенціалу організацій сільського населення, а також децентралізація прийняття рішень на місцевому общинному рівні – основні складові такої політики. Доцільно делегувати адміністративні та фінансові повноваження, пов'язані з процесом прийняття

рішень, мобілізацією фінансових коштів на локальний рівень.

Удосконалення сільськогосподарського виробництва і систем ведення сільського господарства можливе шляхом диверсифікації сільськогосподарської та несільськогосподарської зайнятості, а також розвитку інфраструктури з метою досягнення максимальної ефективності при використанні місцевих ресурсів при мінімізації екологічних та економічних ризиків.

Розвиток людських ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій передбачає сприяння формальному й неформальному навчанню і професійній підготовці фермерів та представників сільських громад, інших зацікавлених суб'єктів з питань обслуговування сільських районів і методів переробки сільськогосподарської продукції на дрібних підприємствах.

Комплексна боротьба із сільськогосподарськими шкідниками поєднує біологічні методи, підвищення генетичної стійкості рослин і належну практику ведення сільського господарства при зведенні до мінімуму використання пестицидів, є найприйнятнішим можливим варіантом діяльності для майбутнього, оскільки вона гарантує врожай, зменшує витрати, екологічно безпечна і сприяє сталому веденню сільського господарства [3].

Комплексну боротьбу з шкідниками слід здійснювати паралельно з організацією належного використання пестицидів, що передбачає регулювання та контроль відносно останніх, включаючи торгівлю, безпечне застосування та знищення, особливо високотоксичних та стійких. Державна політика повинна передбачати механізми забезпечення належного використання пестицидів (ціноутворення), цінову структуру факторів виробництва і виробленої продукції, ефективні системи управління, контролю і моніторингу за випадками появи шкідників і захворювань у сільському господарстві, а також розподілу й використання пестицидів на рівні країни.

Крім цього, слід поширювати інформацію про засоби біологічного контролю і органічні пестициди, а також про традиційні знання і навички щодо альтернативних методів боротьби з шкідниками без використання хімічних засобів, надавати населенню інформацію про використання пестицидів і побічні наслідки

їх застосування для здоров'я людини та навколишнього середовища.

Розвиток сільських територій включає сталу енергетичну політику і технології для сільських районів у напрямі сприяння використанню поєднання рентабельних джерел енергії з викопних видів палива і поновлюваних джерел. Необхідними є заходи стимулювання побудови екологічно безпечної системи енергопостачання сільських громад.

Початком нової ери співпраці у напрямі закріплення існуючих та формування нових механізмів партнерства на міжнародному, національному та місцевому рівні з питань забезпечення сталого розвитку населених пунктів, зокрема, гідних умов проживання, вважають концепцію ООН щодо населених пунктів Хабітат (Стамбул, 1996).

У такому контексті сталий розвиток населених пунктів передбачає економічний розвиток, соціальний і культурний прогрес, охорону навколишнього середовища, обов'язковими умовами якого визнано демократію, дотримання прав людини, транспарентні, представницькі, підзвітні органи управління та адміністрування у всіх сферах суспільних відносин, а також ефективну участь громадянського суспільства.

Налагодження партнерських зв'язків між країнами і суб'єктами в межах країн, які представляють інтереси державних, приватних, добровільних і громадських організацій, кооперативний сектор, неурядові організації та приватні особи має важливе значення для досягнення сталого розвитку населених пунктів. Партнерство може сприяти вирішенню на спільній і взаємовигідній основі завдання широкомасштабної участі завдяки, зокрема, формуванню союзів, поєднанню ресурсів, обміну знаннями і досвідом, використанню порівняльних переваг колективних дій. Ефективність таких процесів посилюється шляхом укріплення організацій громадян на всіх рівнях. Для цього актуальною є політика стимулювання співробітництва і партнерських відносин на всіх рівнях і між всіма суб'єктами діяльності у процесі прийняття рішень [34].

У процесі глобалізації розвиток сільських поселень ООН визначає, як важливе завдання, що забезпечує широкі можливості для реалізації нових ініціатив

стосовно сталого розвитку на всіх рівнях та у всіх сферах. Головними проблемами сільських поселень ООН вказано, зокрема, відсутність або брак економічних можливостей розвитку, зайнятість місцевого населення, об'єктів інфраструктури і послуг, насамперед водопостачання, санітарії, охорони здоров'я, освіти, комунікації, транспорт, енергетика.

Належні зусилля та механізми розвитку сільських районів можуть сприяти скороченню диспропорцій, несталої практики, масштабів бідності, ізоляції, забруднення навколишнього середовища, а також такої проблеми, як відсутність гарантування права власності.

Звідси, й значно активнішому залученню сільських територій в основне русло економічного, соціального й культурного прогресу з метою забезпечення сталого суспільного розвитку і формування безпечного середовища для проживання, а також зменшення тиску на міста. Це пов'язано з тим, що міста, селища й сільські населені пункти тісно взаємопов'язані внаслідок руху товарів, ресурсів і людей.

Існує гостра потреба у поліпшенні якості життя у сільських населених пунктах, створення нових робочих місць, забезпечення належної якості освіти шляхом, насамперед, посилення взаємодоповнюючої ролі сільських і міських територій і зв'язків між ними, задовольняючи потреби у економічній, екологічній та соціальній сферах. При формуванні політики необхідно враховувати національні й регіональні особливості та різноманітність історичних, культурних та релігійних особливостей.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЇ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

2.1 Загальна характеристика публічної діяльності сільради

Гаї Шевченківська сільська рада відноситься до Тернопільського району Тернопільської області, яка працює у сфері державного управління загального характеру.

На рисунку 2.1 представлено структуру управлінського апарату Гаї Шевченківської сільської ради

Рисунок 2.1 – Структура управлінського апарату
Гаї Шевченківської сільської ради

Село Гаї Шевченківські Тернопільського району Тернопільської області знаходиться на півночі Тернопільського району і розташоване поблизу міста Тернополя як районного та обласного центру. Біля Гаїв Шевченківських проходять автомобільні дороги: Р-41 обхід м. Тернопіль (II категорії), протяжністю 1,1 км та С 201512 об'їзна м. Тернопіль – Лозова (IV категорії), протяжністю 2,4 км.

Село знаходиться у межах мікрокліматичного району "Холодне Повітря" зони Західного Лісостепу, який характеризується м'яким, достатньо зволеним, помірно-континентальним кліматом. Найтеплішим і найхолоднішим місяцями є липень і січень. Тривалість теплої періоду – близько 250 днів.

Загальна площа території Гаї Шевченківської сільської ради становить 235,0 га, з них у межах населеного пункту – 157,0 га, за межами населеного пункту – 78,0 га (ліс). Чисельність населення сільської ради станом на 2001 р. становила 667 осіб, у 2009 р. – 1342 особи, у 2012 р. – 1535 осіб, у 2017 р. – 1779 осіб, у 2020 – 1874 особи.

Забудова населеного пункту села садибного типу, малоповерхова та частково багатоповерхова. Село електрифіковане. Повна газифікація була проведена у 2004 р. Усі дороги села – з твердим покриттям. Водопостачанням село забезпечене. Телефонізація проведена у 2004 р.

Завдання та функції місцевих рад, до яких відноситься Гаї Шевченківська сільська рада, можуть бути поділені на дві групи:

- завдання та функції, які взагалі передано місцевим органам влади в межах місцевих інтересів, і вони є їхньою невід'ємною власною компетенцією;
- завдання та функції, доручені місцевим органам влади центральною владою, або так звані делеговані повноваження.

Фахівці з фінансів і фінансового права завжди наголошували на значенні фінансів у справі зміцнення місцевого самоврядування, підкреслюючи необхідність надання місцевим органам реальних матеріальних можливостей і повноважень. Щоправда, у літературі іноді допускається змішування двох питань – про співвідношення компетенції та матеріальних фінансових ресурсів. Незалежність місцевих органів більшою мірою визначається їх компетенцією у сфері фінансів, ніж компетенцією у вирішенні інших питань. У цьому випадку має місце змішування прав (як головної частини компетенції місцевих рад) та об'єкта повноважень – матеріально-фінансової бази.

У цілому це питання про самостійність місцевих органів влади має два

аспекти:

- наявність належних сум грошових коштів;
- наявність відповідної, у тому числі, власної компетенції розпоряджатися ними.

Використавши SWOT-аналізування сильних і слабких сторін, визначимо можливості і загрози для соціально-економічного розвитку сільських територій (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – SWOT-аналізування сильних і слабких сторін, можливостей і загроз для соціально-економічного розвитку Гаї Шевченківської сільської ради

1	2
<p>I. Можливості</p> <ul style="list-style-type: none"> - Попит на екологічно безпечні продукти харчування на регіональних, національних і міжнародних ринках. - Націленість соціально-економічної політики на розвиток периферійних районів. - Кооперація і агропромислова інтеграція. - Сприятливі умови для виробництва та експорту органічної продукції. - Можливості диверсифікації аграрного виробництва. - Можливості соціально-трудової реінтеграції внутрішньо переміщених осіб 	<p>II. Загрози (небезпеки)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Складні природні умови для землеробства. - Неєфективна структура управління розвитком. - Стимування або відсутність залучення приватних інвесторів. - Посилення конкуренції. - Диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію. - Утруднений доступ сільськогосподарських товаровиробників до ринків продукції, матеріально-технічних засобів і фінансових ресурсів. - Скорочення (вимирання) населення. - Відтік кваліфікованих кадрів у обласний центр і за кордон у зв'язку з міграцією населення. - Скорочення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства організаціями.

Продовження табл. 2.1

1	2
<p>II. Сильні сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наявність трудових і природних ресурсів. - Довгий світловий день у період вегетації рослин, хороша забезпеченість вологою. - Виділення бюджетних коштів для здійснення цільових програм розвитку АПК і сільської місцевості. - Участь підприємств промисловості у фінансуванні аграрного та сільського розвитку. - Наявність полів та інших можливостей для розвитку сільського господарства. 	<p>IV. Слабкі сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> - Істотний розрив в умовах та якості життя між містом і селом, високий рівень безробіття на селі. - Високий рівень зношування основних фондів у господарствах. - Використання застарілих технологій і обладнання. - Низький професійно-кваліфікаційний рівень кадрів. - Нерозвиненість інфраструктури, благоустрою, сфери послуг. - Низька конкурентоспроможність та ефективність сільського господарства. - Відсутність чітко вираженої стратегії розвитку села. - Відсутність альтернативних сільському господарству сфер зайнятості та джерел доходів. - Відсутність переробних потужностей, максимально наближених до сільгоспвиробників. - Недостатній рівень державної підтримки. - Нерозвиненість аграрного законодавства. - Наукова та інформаційна ізольованість сільських територій. - Високі витрати та ризики при інвестуванні у сільське господарство.

Для проведення більш детального аналізування скористаємося Gap-моделлю Зейтгамла (як модифікації SWOT-аналізування), яка дозволяє визначити “вузькі” місця у системі розвитку певної сільської території, орієнтувати на прийняття правильних керівних рішень щодо оцінки та запропонувати систему певних управлінських заходів. Ця модель будується за допомогою методу розгортання (PEST-аналізування) та структурування функції якості (QFD) (у нашому випадку досягнутого рівня розвитку території), що відображається у вигляді кількох частин (квадрантів)

Проведені гносео-, логіко-графічний, SWOT-аналізування дозволяють визначити місце даної категорії, як концепції соціально-економічного розвитку сільської територіальної одиниці, що включає соціальні, економічні, екологічні та інституційні складові цього розвитку, з одного боку, та інтегральної економічної категорії, що враховує умови розвитку сільської місцевості, ступінь обґрунтування

та досягнення реальних цілей відповідно до наявних потенціалів і посилення ролі держави, спрямованої на підвищення рівня та поліпшення якості життя сільського населення, з іншого.

Важливість досягнення певного рівня розвитку у кожному з квадрантів визначається за десятибальною шкалою. Щільність зв'язку між вимогами сільської території (“Що?”) і характеристиками їх досягнення (“Як?”) відображається у матриці відповідності за допомогою спеціальних символів: А – сильно виражено (9 балів), В – середньо виражено (3 бали), С – слабо виражено (1 бал).

Дані для побудови матриці були отримані на підставі оброблення результатів проведеного опитування 5 експертів Гаї Шевченківської сільської ради. Визначення важливості компонентів “Що?” здійснюється множенням абсолютної величини на максимальну вагу, яка визначається щільністю зв'язку між відповідною необхідністю та засобами її досягнення. Визначено відносну важливість, як вагомість кожної необхідності у відсотках від найбільшого можливого значення. Встановлення напрямку вдосконалення дає можливість з'ясувати, які характеристики слід максимізувати, а які – мінімізувати.

У результаті аналізування було отримано 4 квадранти – зони: поле сил і можливостей (СіМ); поле сил і загроз (СіЗ); поле слабкостей і можливостей (СЛіМ); поле слабкостей і загроз (СЛіЗ). Для кожної зони, за ознаками адаптивності та дисипативності, необхідно розробити та запропонувати портфель доцільних заходів для досягнення ймовірного атрактору розвитку або поширення поля СіМ (шляхом впровадження стратегії оптимізації або інтенсивного росту, яка полягає у використанні накопиченого потенціалу для отримання максимальної віддачі від появи у зовнішньому середовищі можливостей) та нейтралізації або пом'якшення дії поля СЛіЗ (шляхом використання стратегії диверсифікації, або трансформаційного розвитку, спрямованої на пом'якшення зовнішніх загроз на ринку за допомогою диверсифікації (освоєння нових товарів і ринків). Ці портфелі класифікуються за активністю та ступенем ризикованості заходів.

Для адаптивних зон (СіЗ, СЛіМ) доцільно використовувати збалансовані заходи (стратегії адаптаційного розвитку: зміцнення конкурентних позицій,

використання сприятливих можливостей, що згладжують вплив негативних факторів розвитку сільської території; стратегії диверсифікації, або трансформаційного розвитку, спрямованої на пом'якшення зовнішніх загроз на ринку за допомогою диверсифікації (освоєння нових товарів і ринків: наприклад, розвитку туристично- рекреаційного кластера); для дисипативних зон: СіМ – впроваджувати агресивні та високо ризиковані заходи (спроба за рахунок зниження цін та умов постачання виходу на нові ринки збуту; використання стратегії точкового розвитку, яка передбачає створення спільних підприємств для активної роботи на перспективних ринках), СЛІЗ – консервативні та низько ризиковані заходи (стратегії виживання: концентрацію зусиль на підтримці вже існуючих видів діяльності; стратегії оптимізації, яка полягає у використанні накопиченого потенціалу для отримання максимальної віддачі від появи нових можливостей у зовнішньому середовищі).

Соціально-економічний розвиток села повинен охоплювати досягнення науково-технічного прогресу, ефективні соціально-економічні й екологічні технології. Весь накопичений потенціал (людський, виробничий, технологічний) необхідно спрямовувати на формування сприятливого середовища життя на селі. Таким чином, у сучасних умовах динамічний поступ будь якої суспільної сфери важко уявити без її узгодження з концепцією сталого розвитку сільської території. Соціально-економічний розвиток сільських територій розглядається як такий, що забезпечує потреби нинішнього покоління, водночас не позбавляючи майбутні покоління можливості задовольняти власні життєво необхідні потреби. У цьому випадку акцентується увага на необхідності узгодження соціально-економічного розвитку з потребами довкілля, господарювання в органічній єдності людини з навколишнім природним середовищем.

Основними причинами гальмування розвитку господарських процесів у досліджуваній сільській території є: нераціональність організаційно-господарських форм використання аграрного потенціалу; зосередженість аграрного виробництва значною мірою в енергомістких формах господарського використання: тваринницьких, тепличних, насінницьких, меліоративних

комплексах; значна соціальна перевантаженість; орієнтація здебільшого на екстенсивне нарощування обсягів виробництва, що призводить до втрат продукції на всіх післявиробничих стадіях, шкодить повноті реалізації аграрного потенціалу й ефективного його використання.

2.2 Аналізування бюджетних процесів у діяльності сільської території

У процесі проведеного дослідження нами проведено аналізування результатів фінансової діяльності сільської ради протягом останніх двох років (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Результати фінансової роботи публічної організації за 2018-2019 рр., грн.

Показники	2018 р.	2019 р.	Абсолютне відхилення 2019 р. до 2018 р. грн. (+;-)	Відносне відхилення 2019 р. до 2018 р. (%)
1	2	3	4	5
Загальний фонд:				
Отримані доходи	3169107,96	27756919,75	24587811,79	775,86
Видатки та надання кредитів	3109803,43	27740714,75	24630911,32	792,04
- у тому числі:				
поточні	3109803,43	27740714,75	24630911,32	792,04
Інші видатки	20591,07	-2424,98	-23016,05	88,22
Фінансовий результат за загальним фондом	-	18629,98	18629,98	-
Спеціальний фонд				
Отримані доходи	2953552,93	9640484,31	6686931,38	226,4
Інші джерела власних надходжень бюджетних установ	5898,64	135654,66	129756,02	2199,76
- у тому числі:				
благодійні внески, гранти та дарунки	5898,64	135654,66	129756,02	2199,76
Інші надходження спеціального фонду	2947654,29	9504829,65	6557175,36	222,45

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5
Перераховано залишок	17747,97	-1556,24		
Отримано залишок	-	2111,13	2111,13	-
Видатки на надання кредитів	2916773,31	8864039,93		
- у тому числі:				
поточні	329637,44	-	-329637,44	-100
капігальні	2587135,87	8863547,83	-329145,34	242,6
Інші видатки	-10000,0	-2412,67	-7587,33	75,87
Фінансовий результат за спеціальним фондом	5156,12	787680,54	782524,42	15,18

Додатне значення фінансового результату за загальним фондом у 2019 р. у сумі 18629,98 грн. та спеціальним фондом у сумі 787680,54 грн. свідчить, що фінансування публічної установи надійшло згідно планового кошторису. Відсутність суми фінансового результату за загальним фондом сільради у 2018 р. свідчить про недостатність надходження фінансових ресурсів. Однак важливим є відсутність від'ємного значення використання коштів, а це свідчить про те, що видатки села не є вищими від доходів.

Структуру програми досліджуваної публічної установи представлено на рис. 2.2.

Отож, програма складається з п'яти блоків: розвиток економічної бази, підвищення якості життя населення, розвиток соціальної інфраструктури, розвиток комунального господарства, формування бюджету та фінансове забезпечення виконання програми. Підхід до розвитку села, який базується на розробленні "знизу", місцевою сільською громадою стратегії розвитку сільських місцевостей, а також здійснення інноваційних проектів, які об'єднують ресурси, знання і вміння представників трьох секторів: публічного, господарського і суспільного.

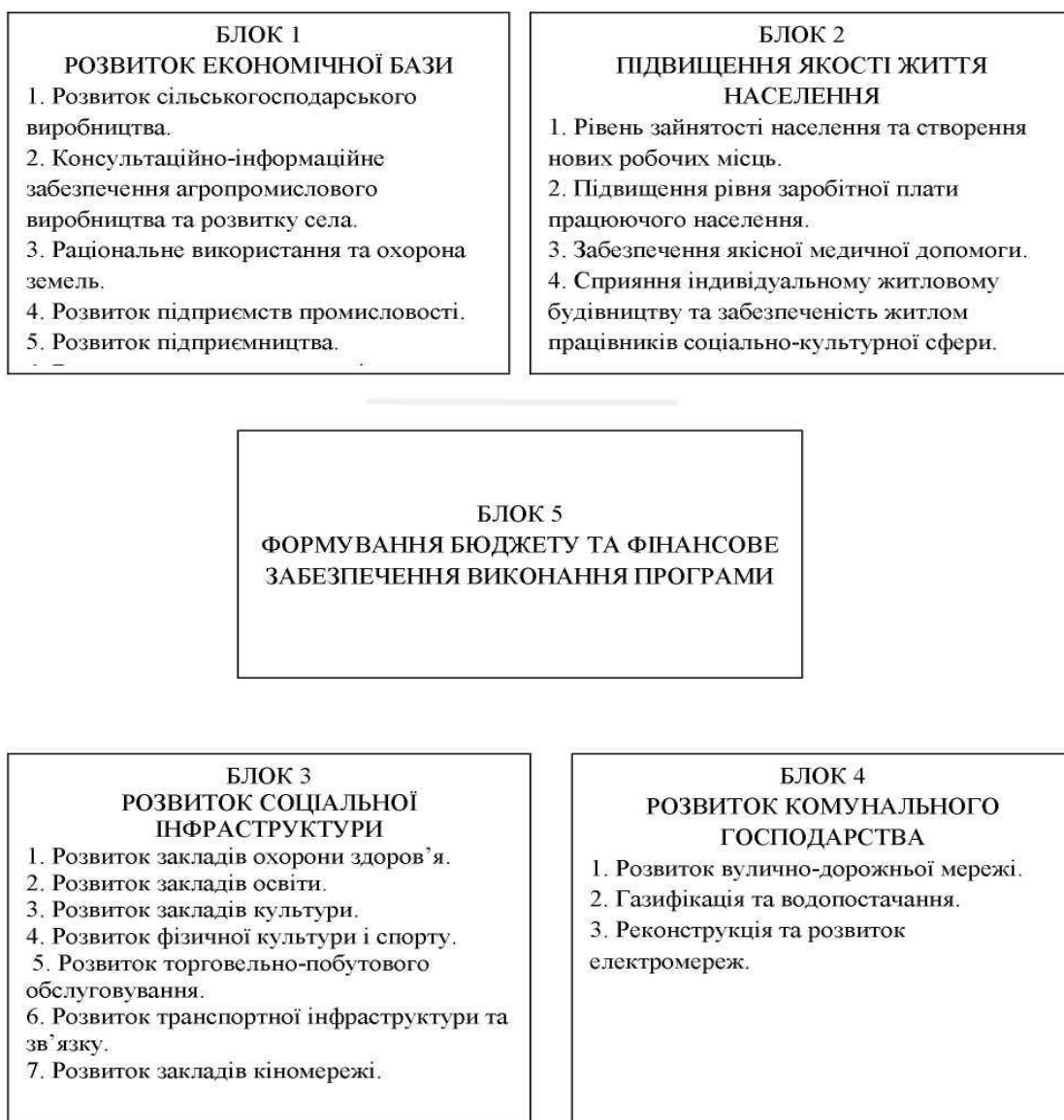

Рисунок 2.2 – Структура цільової програми розвитку Гаї Шевченківської сільської ради

Метою діяльності у межах цього блоку завдань є активізація мешканців сільських територій шляхом створення суспільного потенціалу на селі, збільшення надходжень фінансових ресурсів і їх широке використання:

- впровадження місцевої стратегії розвитку;
- впровадження проектів співробітництва;
- набуття вмінь й активізація населення;
- технічна допомога.

У частині щодо соціально-економічних умов розвитку сільської території

передбачено основні пріоритети програми:

- підвищення конкурентоспроможності сільського та лісового господарства, харчової промисловості;
- покращення стану природного середовища;
- покращення якості життя у сільській місцевості та сприяння диверсифікації сільського господарства;
- розроблення та впровадження індивідуальних проектів з метою вирішення локальних проблем.

Взаємозв'язок основних структурних елементів балансу публічної установи можна визначити наступним чином (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 – Взаємозв'язок основних структурних елементів балансу публічної установи

Відображення структури та динаміки майнового стану Гаї Шевченківської сільської ради за 2018-2019 рр. показаний у табл. 2.3.

Аналізуючи табл. 2.3 можна зробити наступні висновки. У досліджуваній сільській раді структура балансу є характерною для більшості публічних установ. Балансова (залишкова) вартість основних засобів у 2019 р. збільшилась на 9433032,16 грн. у порівнянні до попереднього 2018 р., а балансова (залишкова) вартість інших необоротних матеріальних активів збільшилась на 236812 грн.

Таблиця 2.3 – Аналізування складових активу балансу публічної установи
упродовж 2018-2019 рр., грн.

Актив	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2018 р.	
			Абсолютне, грн., (+;-)	Відносне (%)
1	2	3	4	5
I. Нефінансові активи				
Основні засоби:				
Балансова (залишкова) вартість:	9564530	18997562,16	9433032,16	98,63
- знос	1817346	13582468,10	11765122,1	647,38
- первісна (переоцінена) вартість	11381876	32580030,26	21198154,26	2,86
Інші необоротні матеріальні активи				
Балансова (залишкова) вартість:	66202	303014	236812	357,71
- знос	24172	246941,50	222769,5	921,6
- первісна (переоцінена) вартість	90374	549955,50	459581,5	508,53
Незавершені капігальні інвестиції в необоротні активи	-	4117616	4117616	-
II. Фінансові активи				
Матеріали і продукти харчування	-	20729,98	20729,98	-
Дебіторська заборгованість:	-	767957,05	767957,05	-
Поточна дебіторська заборгованість:				
- розрахунки з постачальниками, підрядниками за товари, роботи й послуги	-	767644,38	767644,38	-
- розрахунки за іншими операціями	-	312,67	312,67	-
Рахунки в казначействі спеціального фонду:	5156,12	17623,49	12467,37	3,42

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5
Основні засоби:				
- спеціальні реєстраційні рахунки для обліку коштів, отриманих як плата за послуги	-	2111,13	2111,13	-
- спеціальні реєстраційні рахунки для обліку коштів, отриманих за іншими джерелами власних коштів	5156,12	15512,36	10356,24	200,85
Інші рахунки в казначействі	158,43	1517,19	1358,76	857,64
III. Витрати				
Баланс	9636046,55	24226074,14	14590027,59	151,41

Необоротні активи на кінець 2019 р. збільшилися на 13787460,16. грн. у порівнянні з попереднім 2018 р. Незавершені капітальні інвестиції в необоротні активи станом на кінець 2018 р. збільшилися на 4117616 грн. Що ж стосується структури оборотних активів, то розглядаючи кінець 2017 р., вони суттєво збільшилися у порівнянні з кінцем 2018 р. Фактично у півтори рази зріс баланс Гаї Шевченківської сільської ради за 2019 р. порівняно до попереднього 2018 р., що є позитивним явищем у діяльності.

За допомогою табл. 2.4 проведемо дослідження складових пасиву балансу Гаї Шевченківської сільської ради за 2018-2019 рр.

Таблиця 2.4 – Аналізування складових пасиву балансу публічної організації упродовж 2018-2019 рр., грн.

Пасив	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2017 р. до 2015 р.	
			Абсолютне грн., (+;-)	Відносне (%)
1	2	3	4	5
I. Власний капітал та фінансовий результат				
Фонд у необоротних активах	9630732	23418192,43	13787460,43	143,16

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5
Результат виконання кошгорису за загальним фондом	806310	-15081745	-14275435	-
Цільове фінансування	4117616	4885260	767644	18,64
Усього за розділом I	24224502	28094996	3870494	15,98
II. Зобов'язання				
Поточні зобов'язання:				
- за розрахунками із соціального страхування	1571	158	-1413	89,94
Усього за розділом II	1571	158	-1413	89,94
Баланс	9636046,55	24226074,14	14590027,59	151,41

Аналізуючи табл. 2.4 можна зробити наступні висновки. Власний капітал та фінансовий результат Гаї Шевченківської сільської ради за 2019 р. зріс на 3870494 грн. у порівнянні до попереднього 2018 р. в основному за рахунок зростання цільового фінансування на 767644 грн. Позитивним явищем також є суттєве зменшення поточних зобов'язань за розрахунками із соціального страхування на 1413 грн. у 2019 р. порівняно до 2018 р.

2.3 Дослідження основних чинників соціально-економічного розвитку сільської ради

Концепція соціально-економічного розвитку має динамічну природу у тому сенсі, що передбачає не лише зміни у часі відповідно до трансформації теоретичних підходів, комбінації основних діючих (політичних) сил, але змінюється також і в просторі, оскільки постійно з'являються нові концепції розвитку загальнодержавного або регіонального значення.

Концепція соціально-економічного розвитку сільських територій на наднаціональному рівні також має динамічну природу. Вона змінюється в часі, зазнає перетворень у зв'язку з мінливістю міжнародного клімату залежно від вимог реформи політики суспільства, розвивається або занепадає. Зауважимо, що наведені концепції стосуються саме сільського розвитку, що зумовлює потребу в розширенні

їх змісту стосовно розвитку сільських територій. Політику соціально-економічного розвитку сільських територій України на всіх адміністративно-управлінських рівнях пропонуємо формувати на основі концепцій, які представлені на рис. 2.4.

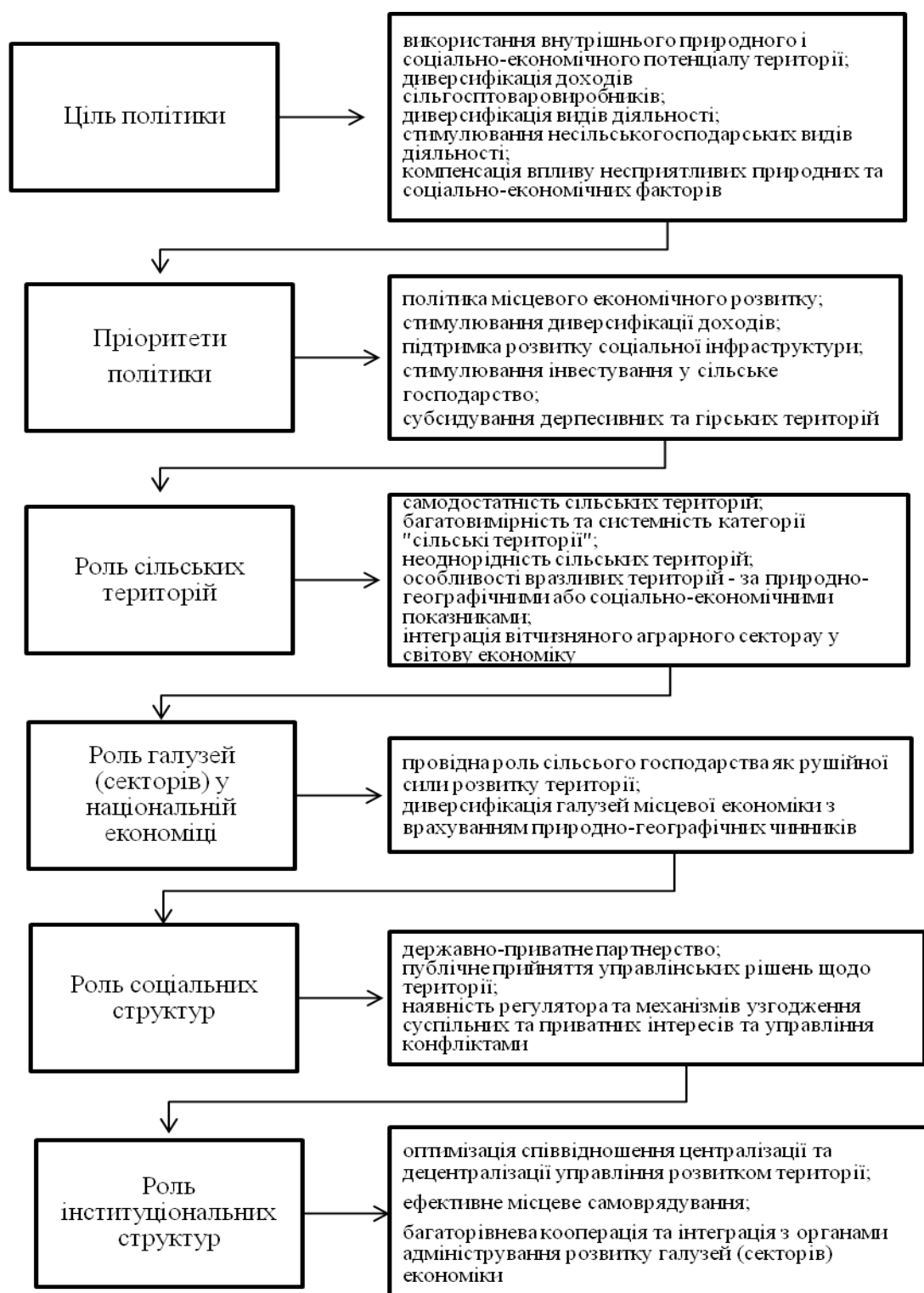

Рисунок 2.4 – Формування політики соціально-економічного розвитку села Гаї Шевченківські

Підґрунтя державної політики соціально-економічного розвитку сільських територій мають становити сильні сторони галузевої, перерозподільної та територіальної концепцій розвитку. Пріоритети політики на нижчих рівнях – регіональному та місцевому, формуються уповноваженими органами з урахуванням відповідно регіональних або місцевих особливостей і потреб. На всіх рівнях політика має бути узгодженою та забезпечувати повноту задоволення вимог території та якості життя сільського населення відповідно до змісту соціально-економічного розвитку

Відтак перед соціально-економічною політикою – загальнодержавною, регіональною та місцевою влади, постає потреба трансформувати сприятливі для України в короткостроковому періоді зміни кон'юнктури зовнішніх ринків у засади довгострокової стабільності функціонування економіки. Це вимагатиме перебудови головних засад, на яких базується теперішня модель економічного розвитку України: експортної орієнтації, низько-технологічної структури економіки, дешевої робочої сили.

Модель соціально-економічного розвитку сільських територій має враховувати зовнішні виклики, ризики та потреби реформування національної, регіональної та місцевої економіки, очікування сільського населення щодо досягнення позитивних зрушень у рівні та якості життя, забезпеченні добробуту.

Концептуальний підхід щодо соціально-економічного розвитку сільських територій як сукупності альтернативних стратегічних рішень базується на запропонованій моделі стійкості відтворення сільських територій (рис. 2.5).

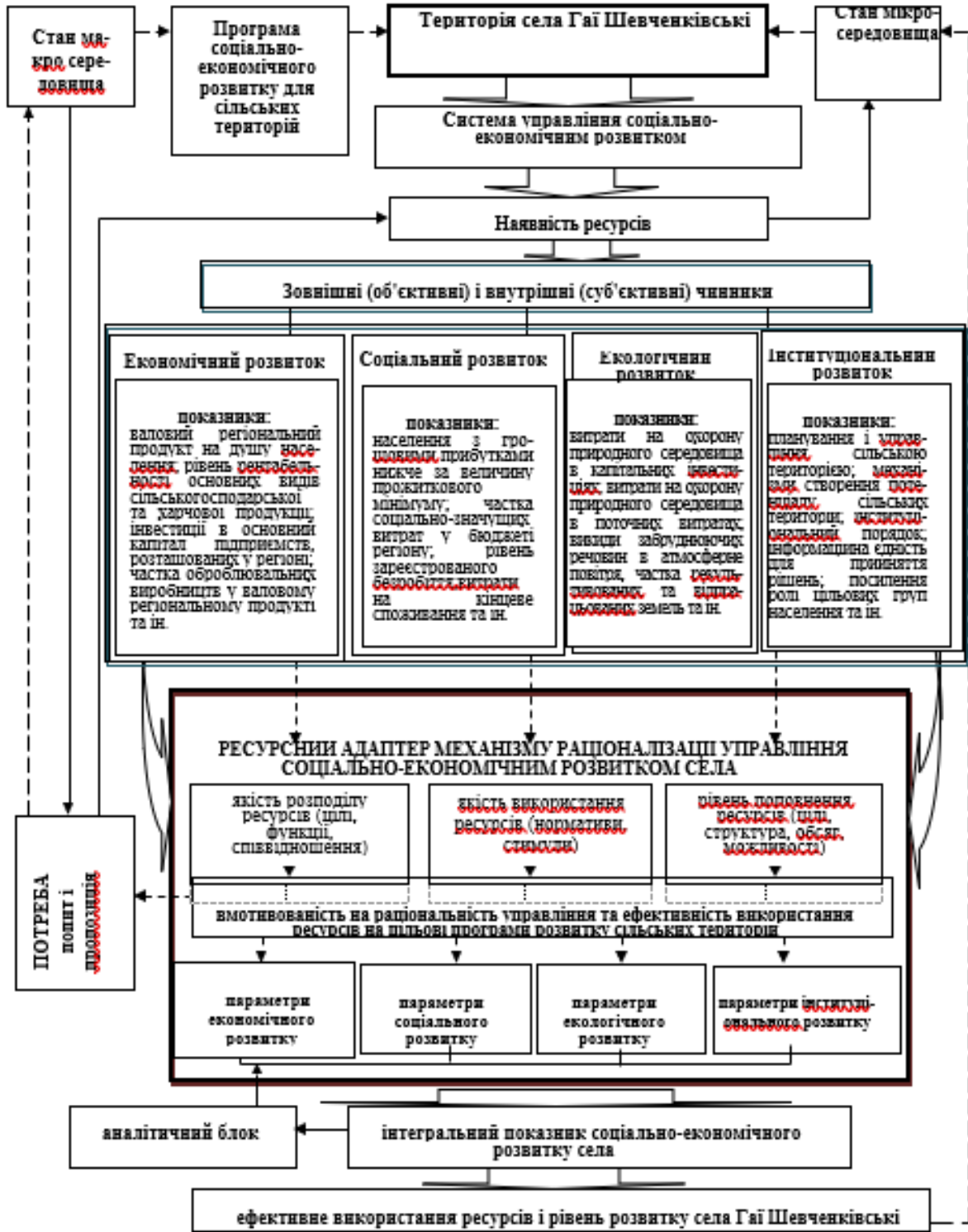

Рисунок 2.5 – Модель відтворення соціально-економічного розвитку сільських територій

Відповідно до даної моделі, соціально-економічний розвиток оцінюється за допомогою інтегрального показника в просторі чотирьох вимірів: економічного, соціального, екологічного та інституціонального. Цей інтегральний показник

виступає як вектор, спрямованість якого відображає напрям розвитку, а розрахункова величина – ступінь (величину) цього розвитку. Якщо буде спостерігатися рівновіддаленість вектору від кожної з чотирьох координат (економічної, екологічної, соціальної та інституціональної) – то такий стан буде рівноважним, тобто відповідати найбільшій гармонійності розвитку.

Успішна реалізація як на національному, так і на регіональному рівнях запланованих програм соціально-економічного розвитку сільських територій визначаються в основному трьома групами чинників.

Перша група чинників пов'язана з рівнем розвитку економічного і науково-технічного потенціалів держави. Друга група – включає показники виробництва та якості вітчизняного екологічного обладнання, еколого безпечних технічних засобів і технологій. Третя група – відповідає за застосування принципово нового макроекономічного механізму регулювання соціально-економічних процесів у державі для розв'язання ресурсо- екологічних проблем. У процесі дослідження визначено вихідні детермінанти формування соціально-економічного розвитку сільських територій в контексті інкорпорації тріади “економіка – екологія – соціум”. Зокрема до основних системоутворюючих елементів соціально-економічного розвитку Гаї Шевченківської сільської ради віднесено такі (рис. 2.6).

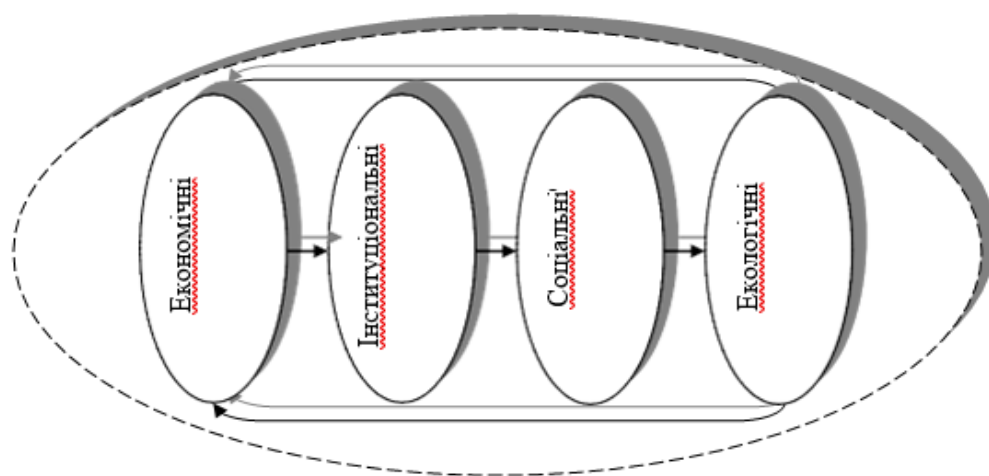

Рисунок 2.6 – Основні системоутворюючі елементи соціально-економічного розвитку Гаї Шевченківської сільської ради

Для визначення співвідношення економічної, соціальної та екологічної складових забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій проведемо їх аналізування. Варто встановити фактори і умови, що формують рівень соціально-економічного розвитку територій села, які, на нашу думку слід поділити на дві групи, а саме зовнішні та внутрішні.

Визначальну роль у соціальному та економічному розвитку сільської території відіграють зовнішні чинники та умови. Ступінь стимулюючого або стримуючого впливу зовнішніх факторів на стійкість розвитку залежить, насамперед, від соціально-економічної та аграрної політики держави: сільська територія як складна соціально-економічна система функціонуватиме стабільно, якщо всі фактори її розвитку будуть збалансовані, соціально-економічна та аграрна політика супроводжуватимуться ефективним правовим і фінансовим забезпеченням. Система буде нестійкою, якщо фактори відтворення розбалансовані, а рівень використання ресурсного потенціалу сільських територій невисокий.

Однією з головних перешкод на шляху розвитку середнього та малого бізнесу у Гаї Шевченківській сільраді є інституційна незабезпеченість їх ефективної діяльності. Середнє та мале підприємництво, функціонування яких важливо для економічного розвитку, не може забезпечити дієвого економічного попиту на інститути, оскільки їх частка в національній економіці незначна, а також існують великі витрати координації. Різні механізми, покликані забезпечувати виконання ефективність середнього та малого бізнесу, на сьогодні виявляються недієвими. Це свідчить про незахищеність таких суб'єктів економічних відносин та відсутність мотивації.

Для заохочення малих фермерських господарств до інтенсифікації виробництва на території Гаї Шевченківській сільській раді необхідні кардинальні зміни в інституціональному забезпеченні сільськогосподарського розвитку. Особливу увагу така проблема викликає з позиції забезпечення продовольчої безпеки, що декларується міжнародною спільнотою як одне із глобальних завдань сталого розвитку.

Глобальні проблеми, що постали перед сільським господарством, зокрема, ріст населення, зміна клімату, дефіцит енергії, деградація природних ресурсів та інтернаціоналізація ринків, підкреслюють необхідність перегляду державних стратегій щодо інтенсифікації рослинництва, як найбільш вагової складової аграрного потенціалу сільських територій. Попередні моделі, як показав досвід, часто приводили до серйозних екологічних збитків, погіршення стану навколишнього середовища, тому потребують перегляду відповідно до підходів парадигми соціально-економічного розвитку.

Потреба у підтримці дрібних сільськогосподарських товаровиробників зумовлена ще однією світовою тенденцією – зростання організованих і глобалізованих продовольчих виробничо-збутових ланцюгів. Такі ланцюги створюють нові можливості для отримання доходу дрібними фермерами, але також створюють і нові перешкоди в доступі до ринку. Концентрація ринку в особливих точках виробничо-збутового ланцюга зменшує доходи інших учасників цього ланцюга, особливо дрібних товаровиробників.

На сьогодні головною проблемою соціально-економічного розвитку досліджуваної територіальної одиниці є узгодження й організація процесів зростання економічної віддачі для сільськогосподарських систем з одночасним скороченням небажаних наслідків для навколишнього середовища і суспільства. Такий підхід потребує альтернативних моделей технологій сільського господарства і розвиток маркетингу. Незважаючи на те, що у ресурсноістких, великомасштабних, спеціалізованих сільськогосподарських системах можна швидше домогтися росту продуктивності, найбільшим потенціалом для поліпшення економічного становища населення сільських територій і забезпечення справедливості володіють маломасштабні, диверсифіковані системи сільськогосподарського виробництва.

Короткострокові, здійснювані на мікрорівні заходи щодо подолання негативних наслідків цінової нестабільності, є часто неефективними. Велика узгодженість заходів на макрополітичному рівні, наприклад, прозорість у питаннях

наявності експортних можливостей і потреби в імпорті, може забезпечити набагато ефективніші рішення.

Відсутність ринкових цін на екосистемні послуги та біорізноманіття означає, що вигоди, отримані від споживання цих благ, у процесі прийняття рішень у Гаї Шевченківській сільській раді ігноруються або недооцінюються. У сільському господарстві ціни на продовольство не включають всіх витрат, які пов'язані із погіршенням якості навколишнього середовища, зумовлених виробництвом. Зростає підтримка системи платежів за екологічні послуги як частини політики сприяння сталому розвитку сільського господарства та сільських територій. Світовий банк рекомендує проведення програми впровадження системи платежів за екологічні послуги місцевою владою та національними урядами.

Цікаво відзначити, що платежі за екологічні послуги як джерело сталого фінансування все частіше включаються в програми розвитку сільських районів і проекти з охорони природи Глобального екологічного фонду та Світового банку. На думку ФАО, попит на екологічні послуги сільськогосподарських ландшафтів буде зростати, і такі платежі могли б стати важливим інструментом стимулювання збільшення їх пропозиції.

На сьогодні роль системи платежів за екологічні послуги в підтримці сталого розвитку сільського господарства обмежена. Переважно така система передбачає плату за вилучення земель із сільськогосподарського використання. Досвід застосування системи платежів за екологічні послуги до процесів сільськогосподарського виробництва незначний. В цілому для досягнення цілей системи платежів за екологічні послуги необхідно, щоб вони охоплювали велику кількість виробників і території, що дозволило б домогтися економії за рахунок масштабу операційних витрат та управління ризиками. Таким чином, зважаючи на обмеженість державного фінансування, необхідно розробити гнучкі форми альтернативного або додаткового фінансування з приватних джерел, особливо у випадках, коли можна ідентифікувати бенефіціаріїв економічної вигоди.

Для соціально-економічного розвитку аграрного виробництва у Гаях Шевченківських необхідна адекватна інфраструктурна ринкова підтримка. Це

зумовлено не тільки потребою забезпечення конкурентоспроможності місцевого сільського, а й завданням гарантувати споживачам доступу до продовольства місцевого виробництва за прийнятною ціною. Функції такої підтримки можна поділити на три блоки: організаційно-технічну, фінансово-кредитну та науково-дослідницьку. Так, організаційно-технічну підтримку здійснюють наступні установи: товарні біржі, аукціони, торговельні доми, торговельні палати, холдингові, брокерські компанії, інформаційні центри, ярмарки, сервісні центри, різноманітні асоціації підприємців і споживачів, державні інспекції, транспортні комунікації, засоби зв'язку.

Фінансово-кредитна підтримка розвитку аграрного виробництва у селі здійснюється наступними установами: банками, фондовими і валютними біржами, страховими та інвестиційними компаніями, фондами профспілок та іншими громадськими організаціями, інституціями, які здійснюють мобілізацію тимчасово вільних грошових ресурсів у вигляді кредитів та капіталовкладень. Науково-дослідна та дослідно-конструкторська підтримка здійснюється наступними установами: науково-дослідними інститутами, венчурними, інформаційно-консультативними фірми, аудиторськими організаціями, спеціальними навчальними закладами.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЇ ШЕВЧЕНКІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

3.1 Проєкт будівництва дитячого майданчика на території села

Зацікавленість органів місцевого самоврядування проблемами благоустрою пов'язана з тим, що люди, з боку своїх інтересів, бажають вибрати для життя ті райони, у яких найбільш розвинена інфраструктура, культура й економічний потенціал. Саме тому управлінню сільською сферою слід врахувати всі потреби й інтереси громадян для того, щоб залучити нових жителів і задовольнити потреби вже проживаючого населення. Аналізування практики створення комфортного середовища на території Гаї Шевченківської сільради показав, що сфера благоустрою у селі активно розбудовується та реалізується кілька програм, що сприяють її поліпшенню та перетворенню.

Рішенням керівництва сільради були затверджені правила благоустрою, озеленення, забезпечення чистоти та порядку на території сільського поселення. Правила встановлюють єдиний обов'язкові до виконання вимоги, регламентують життєдіяльність суспільства у сфері благоустрою та забезпечення сприятливого середовища. Проаналізувавши практику створення комфортного середовища на території села, можна зробити висновок про те, що у межах сільської території активно ведеться благоустрій території як приватних, так і багатоквартирних будинків, але частці сектору приділяється менше уваги, і він потребує створення комфортних умов. Нами виявлено, що однією з головних проблем є відсутність дитячого майданчика. Територія села в основному заселена молодими родинами з дітьми. Тому дитячий майданчик необхідний жителям для повноцінного та комфортного життя.

Створення дитячого майданчика здійснюється з метою організації дозвілля дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, розвитку та удосконалювання фізичних якостей дітей, прищеплювання інтересу до здоровішого способу життя та

спорту. Високий рівень хворобливості дітей став причиною стурбованості не лише батьків і лікарів, але й держави. Проблеми зі здоров'ям у шкільному віці викликають серйозні побоювання за майбутнє націй і у педагогів, і у різних соціальних службах. Саме здоровіший розвиток дитини із самого народження є основним завданням формування дитини у цей період. Досягти реалізації цього завдання можливо лише за допомогою ранньої фізичної активності дітей, яка корисна, та при розвитку інтелектуальних здібностей дитини.

Відсутність місця проведення дозвілля завжди була проблемою молоді села. Фізичний розвиток школярів у навчальний час забезпечують уроки фізичної культури, але у вільне від занять і в літній час їм ніде проводити дозвілля цікаво та з користю. У той же час, коли учні приходять на заняття з фізкультури, вони не можуть виконати стандартних нормативів, оскільки їм просто ніде займатися своїм фізичним розвитком. У зв'язку з цим, нами запропоновано проект "Створення дитячого майданчика на території села Гаї Шевченківські". Будівництво дитячого майданчика послужить можливістю впливати та дозволяти направити дитячу енергію у вірне русло та розвинути любов підростаючого покоління до активного способу життя, особливо це необхідно у теперішній час сучасних технологій. Для дитини важливо спілкуватися з однолітками й щодня пізнавати щось нове, корисне.

В якості формального підґрунтя для розроблення такого проекту служать паспорт та правила благоустрою, озеленення, забезпечення чистоти та порядку на території Гаїв Шевченківської сільради. Метою проекту є створення дитячого майданчика на території села, що сприятливо впливає на розвиток дітей і дозвілля жителів та створення життя населення привабливим, комфортним і безпечним. Досягнення даної мети припускає вирішення наступних завдань впровадження проекту.

- будівництво дитячого майданчика й альтанки для батьків і благоустрій прилеглої території;
- підвищення зацікавленості підростаючого покоління до активного відпочинку на свіжому повітрі та здорового способу життя;
- створення умов для проведення дозвілля жителів села;

- формування у населення цивільної ініціативи та почуття відповідальності за соціальний стан сільської території.

Дана пропозиція розрахована на 2021 рік (10місяців). Він належить до категорії короткотермінових. Місцевість, на якій буде побудований дитячий майданчик, перебуває на відкритому місці, яке проглядається з прилеглих будинків і дає можливість батькам доглядати за дітьми більш старшого віку дистанційно. У ході реалізації проекту територія буде благоустроюватися квітковими клумбами, встановленням альтанки та лавок для відпочинку батьків, яка привабить місцевість своїм естетичним виглядом.

Перелік заходів наступний:

- складання документів по юридичному та бухгалтерському супроводу проекту (січень 2021 р.);

- узгодження використання земельної ділянки (лютий 2021 р.). Керівництво сільського поселення зацікавлене у реалізації заходів, тому необхідно погодити із землевпорядником місце земельної ділянки та його використання;

- включення у план-графік закупівель розроблення проектно-кошторисної документації та придбання устаткування дитячого майданчика (березень 2021 р.). Гойдалка, гірки, пісочниця й інші розважальні об'єкти є невід'ємною частиною дитячого майданчика;

- розміщення відповідальним виконавцем інформації про проект на офіційному сайті сільради в інформаційно-комунікаційній мережі Інтернет, хід її реалізації, досягненні значень показників (індикаторів) проекту, ступені виконання заходів проекту (квітень 2021 р.);

- проведення торгів (травень 2021 р.);

- підготовка території під встановленням майданчика (червень 2021 р.);

- перед тим, як привезти усе необхідне устаткування для майданчика, необхідно вирівняти ділянку та придбати пісок і щебінь;

- встановлення та налагодження майданчику (липень 2021 р.). З метою безпеки дітей необхідно правильно та міцно вмонтувати все необхідне устаткування;

- благоустрій майданчика (серпень 2021 р.). Для привабливості дитячого майданчика потрібні клумби з квітами та прикрасами (вересень 2021 р.);

- відкриття й інформаційне висвітлення майданчика (жовтень 2021 р.). Необхідно поширити листівки, що інформують про день відкриття майданчика та залучення сільських жителів на свято.

Складемо кошторис (табл. 3.1):

- загальна сума планованих витрат на реалізацію проєкту – 145000 грн.;

- особистий внесок з бюджету села становить 35000 грн.;

- передбачається залучити кошти районного бюджету у розмірі 110000;

- збільшиться число робочих місць на 10%;

- підвищиться рівень задоволеності громадян села якістю життя.

Таблиця 3.1 – Кошторис реалізації проєкту

Найменування	Бюджет проєкту, тис. грн.	Бюджетні джерела, тис. грн.	
		Районний бюджет	Сільський бюджет
Оформлення документів (дозвіл на будівництво тощо)	3	-	3
Закупівля будівельних матеріалів	40	40	-
Будівництво майданчика	30	30	-
Закупівля устаткування, благоустрій території	70	40	30
Відкриття й інформаційне висвітлення майданчика	2	-	2
Разом	145	110	35

Реалізація проєкту "Створення дитячого майданчика на території села Гаї Шевченківські", насамперед, надасть можливість жителям соціально та культурно розвиватися. Завдяки участі населення у реалізації проєкту в громадян сформується дбайливе відношення до своєї малої батьківщини та навколишнього середовища, що значно підвищить рівень екології. Суспільна значимість пропозиції полягає тому, що він сприятиме встановленню тісного зв'язку між жителями села, а також між населенням і сільрадою. Крім цього, гра на майданчику позитивно впливає на емоційний, фізичний і психологічний розвиток дитини.

Вважаємо такий захід ефективним, оскільки:

1. Кожна дитина отримає можливість спілкуватися у колі ровесників.
2. Організація дозвілля дітей. У зв'язку з тим, що на території масиву проживає велика кількість родин з дітьми, які прагнуть займатися спортом, проводити вільний час на свіжому повітрі, вести здоровіший спосіб життя, тому установка дитячого майданчика вирішить дану проблему.
3. Формування навичок здорового способу життя дітей. Тренування й ігри на одному майданчику зроблять життя людей, що проживають на території села, наповненим і цікавим. Спорт об'єднає жителів населеного пункту. В остаточному підсумку, розвиток двірського спорту сприятиме створенню нового, здоровішого способу життя, більш здоровому суспільству.
4. Спільна діяльність дітей і їх батьків допоможе налагодити контакт. Час, проведений з родиною, сприятливо впливає на всі сфери людського життя. Дитина зможе більше часу проводити з батьками, а вони, у свою чергу, зможуть відпочити від роботи та домашніх турбот.
5. Створення умов для прояву індивідуальності у рольових іграх дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

У реалізації проекту зацікавлені сільрада як орган управління, діти та батьки, що проживають на сільській території, які зможуть взяти участь у реалізації заходів. До цільових груп відносяться жителі Гаїв Шевченківських, зацікавлені у реалізації даного проекту, управління архітектури й містобудування комітету будівництва адміністрації Тернопільського району, представництво сільради, бюджетні підприємства, керівництво установ – соціально-значимих об'єктів, які здійснюють господарську діяльність у всьому своєму різноманітті, суспільні об'єднання громадян, органи територіального громадського самоврядування.

Таким чином, реалізація пропозиції щодо створення дитячого майданчика дозволить покращити якість життя населення, створити комфортні та сприятливі умови не лише для окремої людини, але й для інституту сім'ї. Для органів місцевого самоврядування надається можливість бути ближче до жителів села, тому що територія розбудовується, і не всі ділянки заселені, реалізація даного проекту – це

гарна можливість залучити нових жителів.

Таблиця 3.2 – Зацікавлені особи у реалізації заходів

Група	Зацікавленість
Управління архітектури й містобудування комітету будівництва адміністрації Тернопільського району	Можливість створити унікальні будівлі й архітектурні деталі для комфортного проживання населення
Органи управління Тернопільського району та сільської ради	Доцільне планування й координація робіт у сфері створення комфортного середовища на території сільського поселення. Можливість поліпшити умови життя сільських жителів
Бюджетні організації Тернопільського району	Забезпечення участі населення для виконання частини робіт
Керівництво установ соціально-значимих об'єктів, що господарюють у селі	Можливість зберегти наявні об'єкти благоустрою.
Суспільні об'єднання громадян	Можливість участі у процесі створення комфортних умов на території села. Можливість впливати на процес благоустрою та відстоювати інтереси населення.
Органи територіального громадського самоврядування	Можливість створити ті об'єкти благоустрою, у яких найбільше мають потребу громадяни.

Дитячий майданчик буде розташований на відкритій місцевості, напроти будинків, що дозволить дорослим спостерігати за дітьми. Майданчик допоможе зайняти дітей і відгородити від небезпечних ситуацій, що загрожують їхньому життю та здоров'ю. Дитячий майданчик прикрасить територію масиву та надасть можливість організувати активний і здоровіший відпочинок. Діти зможуть веселитися та розвиватися одночасно у колі ровесників. Передбачається, що даний проєкт позитивно вплине на територію й жителів сусідніх сіл.

Безпека дітей – головний аспект у будівництві дитячого майданчика, у зв'язку із цим нами пропонуються наступні рекомендації з благоустрою:

- дитячий майданчик повинен бути, у першу чергу, безпечним, тому його необхідно розміщувати вдалині від доріг, водойм і сміттєвих контейнерів;
- він має розбудовувати та зміцнювати фізичне та психологічне здоров'я;
- будівництво дитячого майданчика повинно бути виконане з екологічно безпечних матеріалів;

- елементи, необхідні на дитячому майданчику, повинні не лише розважати, але й розвивати дитину;
- дитячий майданчик повинен бути оснащений елементами ландшафту.

3.2 Пропозиції озеленення та благоустрою території закладу дошкільної освіти Гаїв Шевченківських

Сьогодні село Гаї Шевченківські є центром унікального по багатству чорноземного краю. Потужні розвинені комунікації, добре оснащена соціально-культурна база відкриває йому більші перспективи. На сьогоднішній день, у наше нелегке століття, актуальною є проблема благоустрою території навчальних закладів, особливо для такого великого села. Останніми роками проблема озеленення та благоустрою ДЗО "Лісова казка" стоїть на першому місці. На вирішення даних питань виділяються мінімальні кошти, які необхідні для утримання та ремонту дитячого садку. Проводити ремонтні роботи якнайкраще виходить не часто, більш пильний контроль і нагляд за вирішенням даних питань повинна вести сільрада.

Досить швидко у селі розбудовуються такі галузі, як зелене господарство та благоустрій, це одна із пріоритетних завдань керівництва сільради. Підвищення рівня благоустрою території дитячого садку планується досягти шляхом реалізації у 2021 р. комплексу першочергових заходів щодо благоустрою його території. Щоб заклад дошкільної освіти мав можливість здійснити ремонт двірської території із залученням коштів державної допомоги, необхідна наявність сільської програми по проведенню благоустрою дошкільних навчальних закладів, сформованої на підставі програм об'єднаних територіальних громад. Такі програми формуються терміном на один рік і містять у собі основний перелік об'єктів, у відношенні яких планується надання фінансової підтримки на проведення ремонту двору. Для того, щоб ЗДО взяв участь у відборі такого плану освітніх закладів, уповноваженому представнику необхідно надати заявку у відповідний комітет адміністрацій громади та району.

Рекомендований нами до впровадження проект передбачає благоустрій і озеленення двірської території дитячого садку. Благоустрій та озеленення – це складний багатогалузевий напрямок. Роль і значення зелених насаджень є надзвичайно великою. На благоустрій та озеленення дошкільних навчальних закладів сільських територій виділяються значні фінансові ресурси. Якість життя дітей дошкільного віку, все більшою мірою визначається ступенем збереження компонентів природного середовища.

Метою проекту є привести у відповідність територію дошкільної установи, яка задовольнить потреби та вимоги жителів сільської території, при цьому буде відповідати санітарно-гігієнічним нормам і протипожежним вимогам. Основними завданнями є розроблення плану благоустрою території садка; налагодження зв'язків з сільським населенням; розподілу різних частках коштів, передбачених у бюджеті Байковецької ОТГ на самофінансування капітального ремонту двірської території "Лісової казки" на 2021р.; вироблення схеми роботи з керуючим комунальним підприємством, прикріпленим до даної будівлі, та підготовка відповідного документу, який буде інформувати про терміни реалізації проекту, пошук підрядника тощо; залучення у роботу з благоустрою й озеленення двірської території ЗДО з урахуванням сучасних тенденцій у галузі ландшафтного дизайну максимальної кількості активних сільських жителів, організацій, підприємств тощо.

В якості цільової групи виступають зацікавлені групи осіб у віці від 35 до 55 років. Пропонований до реалізації проект відноситься до середньо термінових об'єктів планування. Загальний період буде становити з червня 2021р. по серпень 2021р. Проект реалізується у три етапи:

- I етап, підготовчий: червень – липень 2021р.

Основне завдання першого етапу – попереднє обґрунтування впровадження пропозиції та створення умов для його реалізації;

- II етап, основний: починаючи з серпня 2021 р. по вересень 2021р. На цьому етапі організовується діяльність по реалізації цілей і завдань реалізації.

Упродовж другого етапу проводяться заплановані заходи:

- організація аналізування документації й оцінювання благоустрою й озеленення двірної території дитячого садку;
  - налагодження зв'язків з сільським населенням;
  - розподіл у різних частках коштів, передбачених сільським бюджетом на фінансування капітального ремонту двірської території на 2021р.;
  - вироблення схем роботи з керуючою організацією, прикріпленою до даного дитсадку;
  - підготовка відповідних документів, які будуть інформувати про терміни реалізації, і пошуку підрядника тощо;
  - залучення у роботу з благоустрою сільських жителів;
  - III етап, заключний: жовтень – листопад 2021 р.
- У ході реалізації третього етапу передбачається:
- узагальнення досвіду роботи по розробленні та впровадженні проєкту благоустрою й озеленення;
  - визначення перспектив подальшого розвитку пропозиції;
  - забезпечення самофінансування селищним бюджетом;
  - підтримання та робота керуючої організації у благоустрої території дитсадку.

Потрібно добровільно залучити у роботи з благоустрою й озеленення двірської території дошкільної освітньої установи населення села. Жителі повинні зрозуміти важливість благоустрою дитсадку та йти на зустріч керівництву сільради та керуючій організації. Після ремонту двірських територій йде висадження: чагарників, квітів, дерев, у ньому беруть участь представники сільради й ОТГ, сама керуюча організація й активні жителі села. Як показує досвід, з 1000 жителів села на благоустрій двору зеленими насадженнями виходить лише 15-20людей, в основному це люди старшого покоління. Такі результати є жалюгідними та вимагають втручання голови сільради на активізацію сільського населення.

Таблиця 3.3 – Розрахунок кошторису по пропозиціях

№ п/п	Найменування робіт	План на 2021 р. у ринкових цінах із ПДВ, тис. грн.
Розділ 1		
1.	Установка зовнішнього освітлення	50
Розділ 2		
2.	Озеленення території (чагарниками, квітниками, деревами)	28
Розділ 3		
3.	Демонтажні, будівельні та монтажні роботи	117
5.	Разом	195

Розглянемо плановані результати такого заходу. Під результатом проєктної діяльності слід розуміти корисний ефект, який повинен оцінюватися за результатами благоустрою й озеленення території дитячого освітнього закладу.

Кількісний результат:

- ремонт двірської території;
- задоволеність жителів села проробленою роботою;
- подальший контроль і догляд керуючої організації за територією й озелененням;
- скорочення кількості паперових документів по листах, проханнях, скаргах.

Якісним результатом є сприяння зниженню невдоволення жителів села і підвищення їх якості життя.

Послідовна реалізація пропонованих рішень дозволить:

- підвищити ефективність благоустрою території дитсадку;
- прийняти необхідні нормативні документи з питань благоустрою й озеленення двірської території освітньої установи;
- підвищити якість життя населення села.

3.3 Рекомендації із застосування сучасних моделей професійного розвитку працівників ЦНАП публічної установи

У Гаях Шевченківських з жовтня 2018 р. функціонує ЦНАП, у якому надаються адміністративні послуги не лише жителям села, але й жителям інших сіл Байковецької ОТГ, у яку ввійшла Гаї Шевченківська сільська рада. Об'єднана територіальна громада одержала понад 1 млн. грн. субвенції з бюджету держави у межах втілення проєкту "Прозорий офіс". Крім того, з місцевого бюджету було витрачено 453 тис. грн., за рахунок чого було придбано спеціальне обладнання для транспортування людей, які є маломобільними, що допоможе таким категоріям громадян заходити у приміщення ЦНАПу без створення проблем. За підтримки програми "U-LEAD з Європою" у територіальній громаді з'явилися необхідні меблі, обладнання для двох віддалених робочих місць, таблиці з інформаційними написами. Функціонування ЦНАПу на сьогодні забезпечує 10 працівників, серед яких 5 є адміністраторами віддалених робочих місць. Діяльність спрямована на те, щоб жителі села та громади загалом змогли одержати отримували найбільш якісні послуги та відчували турботу з боку рідної країни. Через підтримку європейської програми відбулося навчання для персоналу ЦНАПу, яке містило комплекс з п'яти модулів семінарів щодо підвищення фахового рівня.

Враховуючи рекомендації щодо організації безперервно навчання, як удосконалення освіти державних службовців, нами виявлено основні процеси їх професіоналізації, які впливають на професійну мобільність і професійно мобільні якості, пропонуємо застосування моделі "Піраміда інтелектуальних переваг" публічного службовця з надання адміністративних послуг (рис. 3.1) можна вважати основою і гарантією забезпечення "професійної мобільності" будь якої особистості.

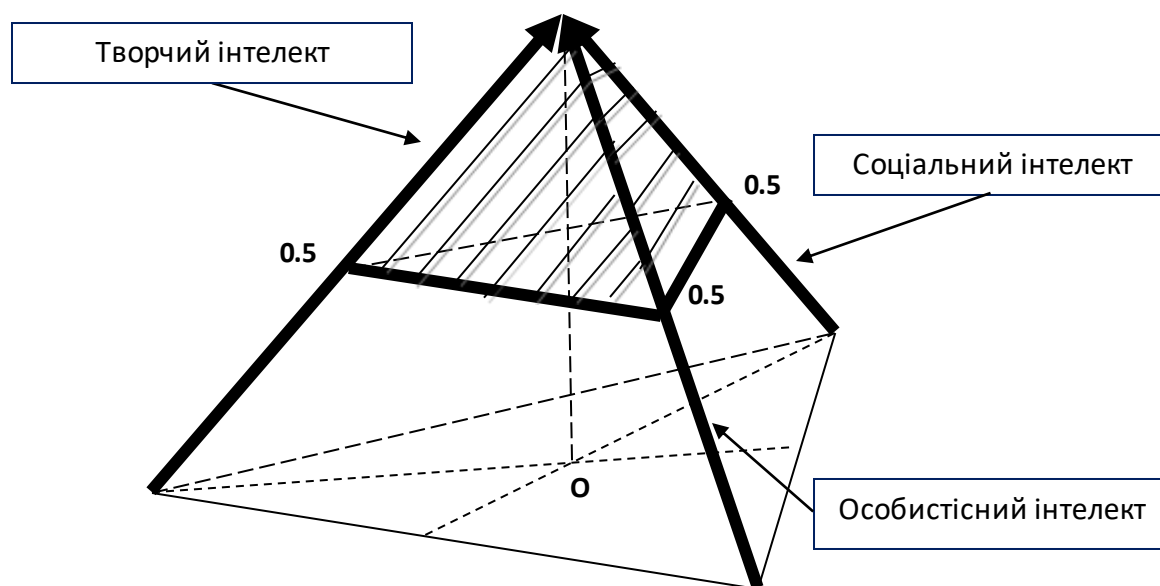

Рисунок 3.1 – Піраміда інтелектуальних переваг публічного службовця з надання адміністративних послуг за критеріями характеристик творчого, соціального та особистісного інтелекту (запропоновано автором)

Професійна мобільність особи чи групи осіб є наслідком і складником інтелектуальної мобільності – більш широкого поняття, яке характеризує готовність особи до переходу з однієї інтелектуальної групи (професійної, економічної чи політичної) в іншу. Якщо використання моделі "Піраміда інтелектуальних переваг" публічного службовця з надання адміністративних послуг гарантує залучення до публічної служби потенційно мобільних (соціально і професійно) людей, то модифікована модель визначення рекомендованих або діагностованих зразків поведінки працівників суб'єкта надання адміністративних послуг (рис. 3.2 та 3.3) забезпечує визначення конкретних, професійно важливих якостей державного службовця, необхідних для прийняття особи на службу – специфічних умов функціонування працівників ЦНАП у постійному контакті з суб'єктами звернень.

Рисунок 3.2 – Модифікована модель рекомендованих прикладів поведінки працівників ЦНАПу (модель 1) (запропоновано автором)

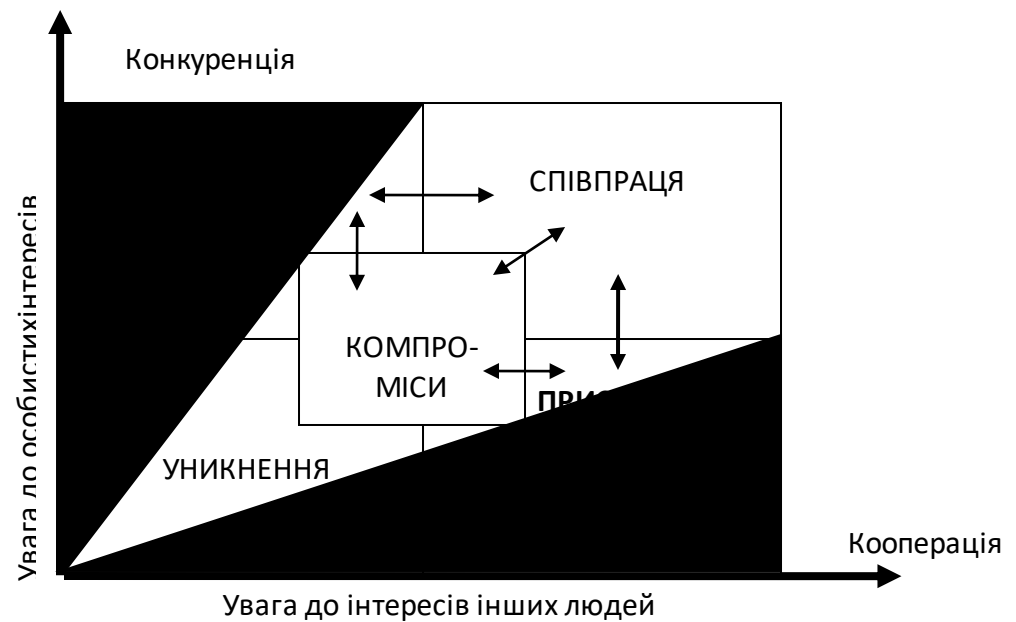

Рисунок 3.3– Модифікована модель рекомендованих поведінкових переваг працівників ЦНАПу (модель 2) (запропоновано автором)

Отже, для виявлення й аналізування змін, які відбуватимуться у характеристиках персоналу (інтелектуальних, організаційних) ЦНАПу, штатний розпис на наступний 2021 р. представлено у табл. 3.4. Пропонуємо ввести 5

Таблиця 3.4 – Пропонований штатний розпис ЦНАПу у 2021 р.

	Назва посад	Кількість штатних посад	Категорія посад
1	2	3	4
1.	Начальник управління	1	V
Відділ адміністративних послуг			
2.	Заступник начальника управління, начальник відділу, адміністратор	1	V
3.	Адміністратор	5	V
4.	Головний спеціаліст	1	VI
	Всього у відділі	8	
Відділ дозвільно-погоджувальних процедур			
5.	Начальник відділу, державний адміністратор	1	V
6.	Державний адміністратор	2	V
	Всього у відділі	3	
Відділ інформаційних технологій та комунікативної роботи			
7.	Начальник відділу, адміністратор	1	V
8.	Адміністратор	1	V
	Всього у відділі	2	
	Всього в управлінні	14	

додаткових працівників у штат установи. Також слід проаналізувати й оцінити як зміни цих характеристик, так і зміни результатів функціонування колективу.

У табл. 3.5 представлено прогнозну інформацію за період наступних трьох років (починаючи від 2021 р.) про динаміку показників за кількістю, плинністю, рівнем освіти, активністю у навчанні та самонавчанні, стажем роботи, участі у професійно розвиваючих заходах, переважаючим типом поведінки тощо, які характеризують розвиток персоналу, його інтегрованість і специфічну орієнтованість.

Отож, можна зробити наступні висновки:

- у проектному періоді загальна чисельність працівників ЦНАП буде на рівні 14-15 осіб;
- плинність кадрів – незначною;
- освітній ценз персоналу виявить тенденцію постійного зростання;

Таблиця 3.5 – Пропоновані характеристики працівників ЦНАП у 2021-2023

рр.

Показники персоналу ЦНАП		2021	2022	2023
1	2	3	4	5
Загальна чисельність персоналу		14	14	15
Плинність/стабільність кадрів		1	1	2
Освіта:	вища з державного управління	2	5	6
	вища спеціальна	10	10	13
	вища не спеціальна	1	2	2
	друга освіта	0	2	7
	підвищення кваліфікації	5	6	10
Стаж державної служби:	до 5 років	7	6	8
	до 10 років	6	7	5
	до 15 років	1	1	2
Участь працівників:	у конференціях	3	5	5
	у семінарах, круглих столах	7	8	8
	в інноваційних, у міжнародних проєктах	5	7	10
	у роботі НГО	6	6	3
Типи домінуючої поведінки за концептом ТКІ	співпраця, %	71,43	*	*
	компроміс, %	21,43	*	*
	суперництво, %	-	*	*
	приспосування, %	-	*	*
	унікнення, %	7,14	*	*

- навчання та саморозвиток працівників завдяки участі у семінарах, круглих столах, конференціях характеризуватиметься щоразу вищою тенденцією;

- досвід як окремих працівників, так і всього колективу свідчатиме про тенденцію до зростання;

- домінуючий тип поведінки працівників у колективі, що полягає у співпраці, зміцнюватиме позиції з 7 (58,33% за штату 12) працівників до 10 (71,43% за штату 14), а за домінуютьою компромісу – мінімізується, відповідно, з 7 до 7, тобто зменшується на 21, 43 % за появи однієї особи з переважаючою характеристикою уникнення та співпраці. Фіксує поступові позитивні зміни в оцінюваннях характеристик і показників персоналу Центру надання адміністративних послуг у

Гаях Шевченківських, можна буде досягнути високих результатів діяльності цієї структури для жителів об'єднаної територіальної громади. Адже, будь які зміни рівня професійного розвитку та морально-психологічного стану працівників ЦНАП повинні відповідно впливати і на результати його функціонування загалом.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Охорона праці сільських та селищних рад

Посадові особи сільських та селищних рад, об'єднаних територіальних громад, районних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, функціональні обов'язки яких пов'язані із забезпеченням охорони праці, керівники та спеціалісти служб охорони праці проходять навчання з питань охорони праці у галузевих навчальних центрах або навчальних закладах та установах, які в установленому Типовим положенням порядку проводять відповідне навчання. Перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб, які пройшли навчання у галузевих навчальних центрах проводиться комісією, створеною наказом вищого органу. Очолює комісію керівник або заступник керівника цього органу, до службових обов'язків якого входить організація роботи з охорони праці, чи керівник служби охорони праці цього органу.

До складу комісії входять представники органів державного нагляду за охороною праці та відповідних профспілок. До складу комісії можуть також залучатися представники відповідних обласних галузевих структурних підрозділів, інших органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також викладачі охорони праці того суб'єкта господарювання, де проходило навчання. Позачергове навчання і перевірка знань посадових осіб, а також фахівців з питань охорони праці проводяться при переведенні працівника на іншу роботу або призначенні його на іншу посаду, що потребує додаткових знань з питань охорони праці.

Посадові особи, у тому числі, фахівці з питань охорони праці публічної організації, де стався нещасний випадок (професійне отруєння) груповий або із смертельним наслідком, повинні протягом місяця пройти позачергове навчання і перевірку знань з питань охорони праці в порядку, встановленому Типовим положенням, якщо комісією з розслідування встановлено факт порушення ними

вимог нормативно-правових актів з охорони праці. Працівники Гаї Шевченківської сільської ради під час прийняття на роботу та періодично повинні проходити інструктажі з питань охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також з правил поведінки та дій при виникненні аварійних ситуацій, пожеж і стихійних лих.

За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці (далі – інструктажі) поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий. Вступний інструктаж проводиться з усіма працівниками, які приймаються на постійну або тимчасову роботу, незалежно від їх освіти, стажу роботи та посади; з працівниками інших організацій, які прибули на підприємство і беруть безпосередню участь у виробничому процесі або виконують інші роботи для підприємства; з учнями та студентами, які прибули на підприємство для проходження трудового або професійного навчання; з екскурсантами у разі екскурсії на підприємство. Програма та тривалість інструктажу затверджуються керівником підприємства. Вступний інструктаж проводиться спеціалістом служби охорони праці або іншим фахівцем відповідно до наказу (розпорядження), який в установленому Типовим положенням порядку проходження навчання і перевірку знань з питань охорони праці.

Первинний інструктаж проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці з працівником: новоприйнятим, який переводиться з одного структурного підрозділу підприємства до іншого, який виконуватиме нову для нього роботу, відрядженим працівником іншого підприємства, а також з учнями, курсантами, слухачами та студентами навчальних закладів. Первинний інструктаж на робочому місці проводиться за діючими на підприємстві інструкціями з охорони праці відповідно до виконуваних робіт. Повторний інструктаж проводиться на робочому місці індивідуально з окремим працівником або групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом переліку питань первинного інструктажу. Повторний інструктаж проводиться в терміни, визначені нормативно правовими актами з охорони праці, які діють у галузі, або роботодавцем (фізичною

особою, яка використовує найману працю) з урахуванням конкретних умов праці, але не рідше:

- на роботах з підвищеною небезпекою – 1 раз на 3 місяці;
- для решти робіт – 1 раз на 6 місяців.

Позаплановий інструктаж проводиться з працівниками при введенні в дію нових нормативно-правових актів з охорони праці, а також при внесенні змін та доповнень до них; при зміні технологічного процесу, заміні або модернізації устаткування, приладів та інструментів, вихідної сировини, матеріалів та інших факторів, що впливають на стан охорони праці; при порушеннях працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що призвели до травм, аварій, пожеж тощо; при перерві в роботі виконавця робіт більш ніж на 30 календарних днів – для робіт з підвищеною небезпекою, а для решти робіт – понад 60 днів. Цільовий інструктаж проводиться з працівниками при ліквідації аварії або стихійного лиха; при проведенні робіт, на які відповідно до законодавства оформлюються наряд-допуск, наказ або розпорядження.

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт (начальник структурного підрозділу, майстер) або фізична особа, яка використовує найману працю. Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі завершуються перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці, особою, яка проводила інструктаж. При незадовільних результатах перевірки знань, умінь і навичок щодо безпечного виконання робіт після первинного, повторного чи позапланового інструктажів протягом 10 днів додатково проводяться інструктаж і повторна перевірка знань. При незадовільних результатах перевірки знань після цільового інструктажу допуск до виконання робіт не надається. Повторна перевірка знань при цьому не дозволяється. Про проведення первинного, повторного, позапланового та цільового інструктажів та їх допуск до роботи, особа, яка проводила інструктаж, уносить запис до журналу реєстрації інструктажів.

4.2 Безпека в надзвичайних ситуаціях

Важливим у безпеці в надзвичайних ситуаціях є питання, що стосується участі суб'єкта господарювання у державній системі моніторингу довкілля, основні завдання, організація і функціонування. Технічний прогрес суспільства завжди супроводжувався численними проблемами. До однієї з головних слід віднести протиріччя між розвитком цивілізації та природним середовищем. Починаючи із 70-х років ХХ сторіччя суспільство опинилось на порозі глобальної екологічної кризи, прояви якої добре відомі. Це деградація природних екосистем, втрата біорізноманіття та зникнення багатьох видів тварин і рослин, зростання захворюваності населення, нестача продуктів харчування, чистої питної води, глобальна зміна клімату, виснаження озонового шару на фоні посилення антропогенного навантаження на природне середовище тощо. Головним принципом вирішення цієї проблеми є забезпечення екологічної безпеки господарської діяльності. Він означає, що при удосконаленні існуючих і створенні нових техногенних об'єктів на всіх етапах його життєвого циклу, включаючи проектування, спорудження та експлуатацію, повинні враховуватися вимоги і критерії, які дозволять забезпечити максимальну сумісність даного об'єкта і навколишнього природного середовища, зберегти екологічну рівновагу.

Реалізація принципу екологічної безпеки базується на системному підході до аналізу і прогнозу наступних змін і наслідків, які можуть виникнути в природних екосистемах та біосфері у цілому. Важливим інструментом у забезпеченні екологічної безпеки виробничої діяльності є екологічний моніторинг. Екологічний моніторинг є обов'язковим елементом у програмах комплексного соціально-економічного розвитку різних регіонів, територіально-виробничих комплексів та окремих підприємств. Екологічний моніторинг розглядається як сукупність систем комплексного спостереження за антропогенними та природними джерелами впливу, станом навколишнього середовища, динамікою змін, що відбуваються в ньому за прогнозом розвитку ситуацій та управлінням ними.

Нижче приведено декілька визначень поняття "моніторинг", в яких простежуються етапи удосконалення системи моніторингу. Моніторинг (за

Манном) – це система повторних спостережень одного чи більше елементів навколишнього природного середовища у просторі та часі з визначеними цілями у відповідності до заздалегідь підготовленої програми. Моніторинг – система спостережень, яка дозволяє виявити зміни стану біосфери під впливом людської діяльності. Також є інше трактування моніторингу, як навколишнього (навколо людини) середовища – слідкування за станом навколишнього природного середовища та попередження про критичні ситуації, шкідливі або небезпечні для здоров'я людей та інших живих організмів.

Державний моніторинг довкілля (відповідно до Положення КМУ "Про державну систему моніторингу довкілля" від 30 березня 1998 р. № 391) – це система спостережень, збору, обробки, передачі, збереження, аналізу й оцінки інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розробка науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень.

Таким чином, необхідність реалізації інтегрованого підходу до управління станом навколишнього природного середовища визначила наступні вимоги до системи моніторингу.

- результати моніторингу мають забезпечити управління з метою досягнення цілей ефективного природокористування та цілей екологічного благополуччя природних об'єктів.

- сукупність даних має включати дані щодо стану природних об'єктів, дані щодо впливу на них для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між двома типами даних.

- дані відносно стану природного об'єкта мають включати інформацію щодо його абіотичної складової (наприклад фізико-хімічні властивості води, ґрунту тощо), а також дані стосовно біотичної складової (розмаїтість, чисельність флори і фауни тощо).

- встановлення причинно-наслідкових зв'язків між "зовнішнім" впливом і станом природного об'єкта висуває нові вимоги до повноти та синхронізації даних відносно впливів на природні об'єкти, синхронізації даних щодо їхнього стану для різних взаємозалежних середовищ.

- реалізація принципів стійкого розвитку природокористування на національному та міжнародному рівнях визначає необхідність синхронізації даних стосовно стану населення, ступінь техногенного навантаження, даних щодо його вплив на природне середовище.

- високий рівень витрат на створення й експлуатацію систем моніторингу зумовив необхідність прагматичного підходу до визначення сукупності даних і програм моніторингу, який має бути орієнтований на рішення чітко поставлених першочергових завдань управління станом навколишнього природного середовища.

У контексті розвитку підходів до вдосконалення природоохоронної діяльності в цілому й створенню систем моніторингу, зокрема, в останні роки розроблена досить загальна схема побудови систем моніторингу, де сформульовано уявлення щодо циклу, стратегії та програм моніторингу, класифікації об'єктів і показників, що вимірюються.

Одним із показників успішного використання даних є наявність стандартів або інших нормативів, що дозволяють дати оцінку стану природного об'єкта чи рівня впливу на нього в порівнянні з установленими стандартами. При цьому такі оцінки мають, як видно з вищенаведеного, подвійний характер: оцінка безпеки використання природного об'єкта людиною й ступінь благополуччя екосистеми.

Розроблення стратегії моніторингу повинна визначити конфігурацію та ступінь використання трьох типів моніторингу:

- поточного (звичайного) моніторингу, що включає програми вимірювань фіксованого набору показників із заданою частотою у певних пунктах та тривалому інтервалі часу функціонування;

- інвентаризаційного моніторингу, що служить для вироблення стратегії поточного моніторингу;

- вибіркового моніторингу, що служить для визначення специфічних показників з використанням сучасних методів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В роботі визначено загальні принципи організації діяльності публічної установи в умовах децентралізації влади. Розкрито етимологічну сутність та передумови становлення теорії соціально-економічного розвитку сільських територій. Запропоновано авторське визначення поняття “сільська територія” як просторово-географічного утворення з характерними природними та антропогенними ландшафтами та сільським поселеннями, яке має усталені організаційно-економічні взаємозв’язки та достатній для сільськогосподарської діяльності рівень концентрації виробничих ресурсів, що територіально переважно функціонує у межах окремого сільського населеного пункту з територіальним органом управління на рівні сільської ради, а також представляє собою середовище з наявним соціально-економічним потенціалом, який забезпечує відповідний рівень життєдіяльності та розвитку сільського населення.

Досліджено організацію діяльності Гаї Шевченківської сільської ради. Представлено загальну характеристику публічної діяльності Гаї Шевченківської сільської ради, яка являється об’єктом нашого дослідження. Згадувана селищна рада вважається адміністративно-територіальною одиницею та органом місцевого самоврядування, відноситься до Тернопільського району Тернопільської області. Гаї Шевченківська сільська рада працює у сфері державного управління загального характеру. Упродовж 2018 р. чисельність населення сільської ради становила 1650 осіб. Площа території становить 235 га. У 2019 році відбулося приєднання Гаї Шевченківської сільської ради до складу Байковецької сільської об’єднаної територіальної громади. У досліджуваній сільській раді структура балансу є характерною для більшості публічних установ, у тому числі, й для органів місцевого самоврядування.

Досліджено основні чинники соціально-економічного розвитку сільської ради. Успішна реалізація як на національному, так і на регіональному рівнях запланованих програм соціально-економічного розвитку сільських територій

визначаються в основному трьома групами чинників. Перша група чинників пов'язана з рівнем розвитку економічного і науково-технічного потенціалів держави. Друга група – включає показники виробництва та якості вітчизняного екологічного обладнання, еколого-безпечних технічних засобів і технологій. Третя група – відповідає за застосування принципово нового макроекономічного механізму регулювання соціально-економічних процесів у державі для розв'язання ресурсо-екологічних проблем. Використавши SWOT-аналізування сильних і слабких сторін, визначено можливості та загрози для соціально-економічного розвитку сільських територій. Відсутність ринкових цін на екосистемні послуги та біорізноманіття означає, що вигоди, отримані від споживання цих благ, у процесі прийняття рішень у Гаї Шевченківській сільській раді ігноруються або недооцінюються. У сільському господарстві ціни на продовольство не включають всіх витрат, пов'язаних із погіршенням якості навколишнього середовища, зумовлених виробництвом. Зростає підтримка системи платежів за екологічні послуги як частини політики сприяння сталому розвитку сільського господарства та сільських територій. Світовий банк рекомендує проведення програми впровадження системи платежів за екологічні послуги місцевою владою та національними урядами.

Отож, нами був запропонований проект “Створення дитячого майданчика на території села Гаї Шевченківські”. Головною метою даного проекту виступає забезпечення жителів зоною відпочинку, яка надасть можливість приємно проводити час з родиною та розвивати дітей у фізичному та розумовому напрямках. Будівництво дитячого майданчика дозволить дітям спілкуватися один з одним, зростати у соціумі й активно проводити час на свіжому повітрі. Дитячий майданчик допоможе розвинути у підростаючого покоління любов до здоровішого способу життя. Також це хороша можливість для батьків поспілкуватися між собою. У цілому програма успішно здійснена, більшість показників виконана, багато поставлених завдань реалізовані й у цей час діяльність керівників спрямована на створення комфортних умов і підвищення рівня якості життя сільського населення. Координацією та виконанням робіт зі створення сприятливих умов для жителів

Гаїв Шевченківських займається керівництво сільського поселення. За створення комфортних умов відповідають інженери, майстри і заступник голови сільради по благоустрою, частину повноважень покладено на голову.

Доведено, що доцільним буде здійснення робіт з озеленення та благоустрою подвір'я закладу дошкільної освіти села. Основні завдання в сфері благоустрою й озеленення на сьогоднішній день полягають у підвищенні рівня екологічної свідомості сільського населення; поліпшенні зовнішнього обличчя села, його привабливості; залученні якомога більшої кількості сільських жителів до наведення порядку та упорядженості у дворах; у дбайливому відношенні населення та зразковому утримуванні дворів; підвищенні екологічного освіти, вихованні й освіті населення. Озеленення двору дитячого садочку повинно бути плановим, стильним, а це вимагає знання сортів рослин, використовуваних у конкретній кліматичній зоні, їх біологічних особливостей. Дерев'яно-чагарникова рослинність не повинна рівномірно заповнювати простір двору. Важливо з її допомогою виділити або, при необхідності, ізолювати різні функціональні зони.

Також рекомендуємо використовувати сучасні моделі професійного розвитку персоналу ЦНАПу публічної організації. Варто застосовувати в кадрових процесах ЦНАПу Гаїв Шевченківських пропоновану модель "Піраміда інтелектуальних домінант" публічного працівника з надання адміністративних послуг. Пропонуємо ввести 5 додаткових працівників у роботу організації. Проаналізовано динаміку розвитку персоналу ЦНАПу та здійснено оцінювання його діяльності споживачами отриманих адміністративних послуг.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Конституція України (чинна з 1996 р. зі змінами) // Офіційний портал Верховної Ради України.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. Редакція від 07.05.2017, підстава 1812–19. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Про охорону земель: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. № 39, ст.349. Редакція від 27.06.2015, підстава 497–19. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.
4. Про органи самоорганізації населення: Закон України: науково-практичний коментар; за заг. ред. О.С. Орловського, А.С. Крупника, Н.В. Мішиної, К.В. Терзіанової. Одеса: ПП "Євродрук", 2012. 192 с.
5. Абраменко Ю. Ю. Публічні послуги та їх роль у забезпеченні якості управління. Публічне адміністрування: теорія і практика. Електронний збірник наукових праць, 2011. Вип. 2 (6). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02\(6\)/11ayzyu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02(6)/11ayzyu.pdf)
6. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України; автор-упорядник В. П. Тимошук. К.: Факт, 2003. 496 с.
7. Адміністративні послуги – обличчя влади для громадян. Центр адаптації державної служби до стандартів ЄС. URL: <http://www.center.gov.ua/>
8. Бригілевич І., Дзюба А. Громадський моніторинг процесу надання адміністративних послуг. – Львів: Львівська ГО "Центр досліджень місцевого самоврядування", 2014. 56 с.
9. Бригіневич І. І., Ванько, В. А. Загайний. Центри надання адміністративних послуг: створення та організація діяльності: практ. посіб.; за заг. ред. В. П. Тимошука. К.: СПД Москаленко О.М., 2010. 440 с.

10. Брус Т. М., Даньшина Ю. В. Удосконалення процедур надання адміністративних послуг в Україні : проблеми та перспективи. Науковий вісник Академії муніципального управління: зб. наук. пр. Серія "Управління". Акад. муніцип. упр. К., 2013. № 4. С. 88-97.

11. Буренко Т. О. Електронне врядування – запорука ефективної системи державних адміністративних послуг України. Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації: матеріали наук.-практ. конф. за між нар. участю (30 жовт. 2009 р., Одеса). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. С. 291–292.

12. Буренко Т. О. Формування системи надання адміністративних послуг органами державної влади в Україні: дис. канд. держ. упр.: 25.00.01. – НАДУ при Президентові України. Київ, 2011. 228 с.

13. Васильєва Н. В. Застосування проектного менеджменту в системі надання адміністративних послуг. Електронне наукове фахове видання "Державне управління. Удосконалення та розвиток". URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=663>

14. Васильєва Н. В. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку системи надання адміністративних послуг на регіональному рівні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. держ. упр: 25.00.02/ Акад. муніцип. упр. Київ, 2014. 36 с.

15. Вікіпедія. Артур Сесіл Пігу. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Артур_Сесіл_Пігу#Головна_праця_-_Концепція_економіки_добробуту

16. Вдосконалення діяльності ЦНАП/ Центр надання адміністративних послуг у м. Суми. URL: <http://cnap.sumy.ua/node/175>

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ Перун, 2001. 1440 с.

18. Виробництво, надання і розподіл адміністративних послуг – головна місія влади, як суб'єкта ринкових відносин. Деякі аспекти практики підвищення якості

адміністративних (державних) послуг у США, Великобританії та Канаді. Регуляторна стратегія: практика регулювання. URL: [http : // www.academia.org](http://www.academia.org)

19. Вишневецький А., Хмельницька О. Застосування моделі та профілів компетентності для управління персоналом в системі державної служби. *Вісник Державної служби України*. 2004. № 4. С. 38-44.

20. Власенко О. В., Ворона П. В., Пухтинський М. О. Зарубіжний досвід організації та роботи місцевої влади. – Полтава: Полт. НТУ, 2009. 288 с.

21. Гавриш Р. Нова парадигма державного управління як фактор випереджаючого розвитку для України. Революція управлінців і (не)ефективність державного управління в Україні: Вісн. школи політичної аналітики Національного університету Києво-Могилянська Академія. №3. К., 2008. URL: <http://www.spa.ukma.kiev.ua/visnyk>.

22. Гарматюк О.О., Гарматюк А.О., Снітинська Ю.В. Визначення ролі стратегічного менеджменту у публічному управлінні. *Інновації аспекти управління, виробництва, сфери обслуговування*. Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ, академіка Чумаченка М.Г. (Тернопіль, 28 березня), ТНТУ, 2019. С.23-24.

23. Гарматюк А.О., Снітинська Ю. В. Основні засоби впливу на вдосконалення публічного управління в Україні. *Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України*. Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. (Чортків, 14-15 листопада), ТНЕУ, 2019. С. 230-231.

24. Головний спеціаліст відділу (Центру) надання адміністративних послуг. Шевченківський район міста Києва. Офіційний сайт РДА. URL: http://shev.gov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=8378&Itemid=189

26. Гончарук Н., Прокопенко Л. Організаційно-правові аспекти надання адміністративних послуг в Україні. *Публічне управління*, 2011. № 1 (5). С. 26–32.

26. Горєлов Д. Сучасні стандарти надання публічних послуг громадянам органами державної влади. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 3 (4). С. 12–16.

27. Грицяк І.А. Розвиток європейського управління в контексті впливу на державне управління в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. держ. упр.: 25.00.01 / Грицяк Ігор Андрійович. – НАДУ при Президентові України. – К., 2006. – 36 с.

28. Даньшина Ю. В. Зарубіжний досвід оцінювання якості надання адміністративних послуг. Теорія та практика державного управління, 2011. Вип. 4(35). С. 467–475.

29. Дембіцька С. Л. Кадрове забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в реалізації адміністративних послуг населенню України. Митна справа: науково-аналітичний журнал. Л.: Нац. ун-т "Одеська юрид. акад.", 2008. № 4. С. 59–63.

30. Державне управління та державна служба: словник-довідник // уклад. Ю. Оболенський. К.: Вид-во КНЕУ, 2005. С. 283.

31. Державне управління: словн.-довід.; уклад.: В. Д. Бакуменко (кер. творчого кол.), Д. О. Безносенко, І. М. Варзар, В. М. Князев, С. О. Кравченко, Л. Г. Штика; заг. ред. В. М. Князева, В. Д. Бакуменка. К.: Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.

32. Джига Т. В. Проблемні питання децентралізації адміністративних послуг в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1797/>

33. Драган І. О. Організація надання публічних послуг населенню органами влади: зарубіжні практики. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2014. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=703>

34. Дрогомирецька Л.Ф. Сталий розвиток сільських територіальних громад: теоретичні аспекти. *Збалансоване природокористування* № 3, 2018. С. 66 -72

35. Курунова Ю.О. Міжнародна міграція робочої сили як чинник економічного розвитку країн (на прикладі міграційних потоків між ЄС і Україною): Дис. на здобуття наук. ступеня кан. економ. наук 08.00.02. Одеса, 2015. 200 с

ДОДАТКИ